

Cerkveni

GLASILO SLOVEN
SKIH CERKVENIH
GLASBENIKOV

Glasbenik

ŠT. 1, 2

JANUAR ♦ 1940 ♦ FEBRUAR

LETO 63

Dr. Anton Dolinar:

Pregled slovenske cerkvene glasbe.

Uvodna vprašanja

Prikaz slovenske cerkvene glasbe pričenjamo z razdobjem 18. in začetkom 19. stoletja: od tedaj dalje, ko se v narodu — stalno naseljenem po krajih, kjer prebivajo Slovenci — (torej ozemlje današnje banovine Slovenije, Sp. Koroške, Goriške in Primorske z okolico Trsta) — po cerkveno-upravni razdelitvi v pripadajoče škofije in tem podrejene župnije — takrat pričeti življenjski razvoj v vseh številnih panogah več ne pretrga, pač pa stalno polagoma raste, iskajoč si novih izgajenejših potov prav do današnjega časa. Ta začetek sovпада s časom, ki ga slovenski znanstveni zgodovinarji nazivljejo dobo slovenskega preporeda ali slovenska narodna renesansa¹: »to se pravi oni kulturni, zlasti znanstveni pokret, ki ima namen, vzpostaviti Slovence kot samostojen narod, s primernimi kulturnimi, posebno znanstvenimi funkcijami, usmerjenimi proti cilju narodne samozvesti. Ta se začneja v drugi polovici XVIII. stol. in se nadaljuje vso prvo polovico XIX. stol., nakar se mu v sredini istega stoletja pridruži politična probuja naroda, zahtevajočega svojo samoodločitev v državno-pravnih sistemih.« V spremstvu teh številnih sil, ki na to pomembno narodno razdobje pripravljajo, ga uvajajo in izpopolnjujejo, bomo skušali izslediti tudi pomen in udejstvovanje domače glasbene umetnosti. Pred očmi imamo v prvi vrsti cerkveno glasbo: nujno pa bomo morali zabeležiti tudi pojave svetne glasbe, ker se je navadno isti skladatelj udejeval tako v svetni kot tudi cerkveni glasbi: kjerkoli in kakorkoli se že javlja notranja duhovna sila slovenskega naroda tudi v glasbi, vse bo predmet našega razmotrivanja. Trdno zasidran v tem važnem predelu Evrope je narod le ohranil svojo individualnost (posebnost), tako da je vzdržal, čeprav je pod pritiskom močnih sosedov izgubljal na ozemlju.

Že dr. Mantuani neizpodbitno ugotavlja evropsko zapadno-kulturno usmerjenost Slovencev ter dostavlja²: »Nobeno drugo slovansko pleme se ne more ponašati v toliki meri z zapadno-kulturnimi vplivi, kakor Slovenci. S tem je tudi pojasnjeno naše glasbeno jedro in bistvo glasbene smeri.« Prav isto

¹ Ivan Prijatelj: Duševni profili slovenskih preporoditeljev, str. 1.² C. Gl. I. 57, št. 5—6.

poudarja tudi Kos³: »Evropeizacija celokupnega političnega, gospodarskega, socialnega in kulturnega življenja na slovenskih tleh, čeprav je prišla k nam po ogromni večini od Nemcev ali po njih in ima zato na zunaj nemški značaj, je v svojem bistvu zapadnoevropska.« Važna je nadaljnja ugotovitev: Vzporedno z evropeizacijo in germanizacijo se plemič, meščan in duhovnik v političnem in socialnem oziru vedno bolj oddaljujejo od kmeta, ki je edini, do malega nepomešan, ohranil svoj slovenski značaj in dosledno uporabljal svojo slovensko govorico. Edino slovenski kmet je s svojo konservativnostjo ohranil Slovencev ozemlje, na katerem so se dandanes obdržali. A ravno kmet ni dosegel politične veljave in je v primeri z ostalimi stanovi ostal na nižji socialni stopnji. V političnem življenju imajo kmetje ali, kar je že skoraj isto — Slovenci — čimbolj se bližamo koncu srednjega veka, pasivno vlogo: pasivno sprejemajo v začetku tudi duhovno, umetnostno in materialno kulturo »zapadno-evropskega izvora«. Prejšnje ugotovitve nam točno razložijo, kje je iskati narodnih svojini in kje je vzrok, da je notranji duhovni razvoj naroda šel tako počasi naprej. Pri duhovnem in umetnostnem snovanju moramo ločiti dve plasti, ki sta se istočasno razvijali vzporedno, ne pa seveda z istimi predpogoji.

»Umetnostno ustvarjanje se pri Slovencih izživlja v dveh smereh: v ljudski umetnosti, ki so jo Slovenci prinesli s seboj in v novi domovini dalje oblikovali, ter v zapadni umetnosti, uvedeni s krščanstvom in tujo politično nadvlado.«⁴ Ta dvojna kulturna plast — na eni strani tradicionalna ljudska umetnost, na drugi strani tujerodna — zlasti nemška, je bila posebno vidna v glasbi: Tuji priseljenci in zlasti vladajoči krogi (v prvi vrsti Nemci) so pospeševali tujo kulturo in seveda tudi tujo glasbo, ki je bila uvaževana na koncertnem odru, pri slavnostnih prilikah: narodna, ljudska glasba — razen cerkve — ni imela drugega torišča, kjer bi jo gojili in upoštevali. Sicer štejemo Slovenci v naši daljni glasbeni preteklosti pomembne glasbenike, n. pr. Jurija pl. Slatkonja (1453—1522), ki je deloval kot dunajski dvorni kapelnik in škof, ter Jakoba Petelina (Gallusa) (1550—1591), ki ga stavljajo v eno vrsto s Palestrinom in Orlando Lassom; toda oba sta bila zajeta v svetovni glasbeni veletok in zaradi tega za rast domače glasbe ne prihajata v poštev. Moramo pa takoj pristaviti, da je vprašanje o Gallusovem slovenstvu itak še vedno nejasno. Vsak, ki se je bavil z Gallusovim delom, je načenjal tudi vprašanje, ali očitujejo njegova dela vsaj količkaj domač slovenski oziroma slovanski značaj. Za Gallusovo umetnost to nima posebnega pomena, kajti katoliška cerkvena glasba, kateri je Gallus služil, je v tem času prezirala in odklanjala vse narodne sestavine in si je ustvarila svojo katoliško glasbo s Palestrino, kar je obveljalo vsaj v glavnem za vse takratne tvorce. Kljub temu pa pripominja dr. Mantuani, ko poudarja vpliv beneške glasbene šole na Gallusa, da je tako v harmoniki kot v melodiki ohranil še slovenski značaj, kjer se seveda ne naslanja na kak določen vzor, n. pr. gregorijanski koral. Vidneje pa izstopa cerkvena glasba zlasti pri večjih verskih gibanjih v preteklosti, kot sta bili zlasti reformacija v XVI. in protireformacija v XVII. stoletju v naših krajih. Gre nam za vprašanje, ali je bilo vse tedanje ustvarjanje zgolj iz tujine prineseno, ali pa je bilo tudi kaj domačega snovanja zraven. Ob izvajanju Akademskega pevskega zbora l. 1937. so prireditelji poudarjali, da Primož Trubar in Adam Bohorič nista zgolj prevajala, temveč sta po Lutrovem zgledu naslonila koral na ljudske prvine. Zato je v protestantskih koralnih napevih mogoče odkriti polno narodnih sestavin in to zelo različnega porekla. Kajti protestantizem kot

³ Milko Kos: Zgodovina Slovencev, str. 207.

⁴ M. Kos: Zgodovina Slovencev, str. 208.

verska reformacija ni gledal na narodne meje, pač pa se je povsod čimboli skušal približati ljudstvu in pridobiti njegovo naklonjenost. S tem pa ko je ljudstvo pritegnil k liturgičnemu sodelovanju, so tudi v liturgično glasbo prehajale različne prvine narodnega značaja. Nekateri zapiske Trubarja in Bohoriča docela odklanjajo, češ to je vse skupaj nemška cerkvena luteranska pesem, ki sta jo ta dva naša rojaka zgolj prevedla na slovenski jezik. Drugi takole odgovarjajo: Vedeti moramo, da je na našem ozemlju že skozi ves srednji vek obstajal tako imenovani »cantus vulgaris«; latinske psaltre je naše ljudstvo prevzelo, jih po svojem narodnem okusu in duhu glasbeno preoblikovalo, večkrat pa našlo zanje celo samostojno besedilo, včasih tudi prav posvetne vsebine. Reformacija je k nam prišla iz Nemčije; naravna posledica je bila, da so z njo prišle tudi nekatere duhovne pesmi, ki so jih pa naši luteranski vodniki ali pa tudi ljudstvo samo svojemu slovenskemu glasbenemu pojmovanju primerno omehčali in spremenili. Težko si je misliti, da bi bil naš narod šele v zadnjem stoletju postal muzikalen; gotovo je, da tega enoglasnega petja ob svojem smislu za troglasje ni pel po maniri trdih germanskih grl. Prav gotovo je pevec, ki je »vodil«, pri službi božji spremljal z zgornjim in spodnjim glasom ob svojem dobrem, za harmonijo izredno razvitem posluhu. Sicer pa marsikatera luteranska pesem pri nas ni bila uvozni predmet germanskih luteranskih predikantov ali pa naših. Te pesmi so pri nas živele že ves srednji vek med narodom, ki jih je tekom časa po svoje oblikoval; one so priča časa, ko se je v dnu našega slovenstva prvič začela gibati rahla, sicer šele prav rahla narodna zavest.

Ne smemo pa pri zasledovanju zgodovinskega poteka pozabiti na zemljepisno lego, kjer prebiva slovenski živelj: to ozemlje lahko imenujemo pljuča srednje Evrope, preko katerih gredo velika trgovska pota, kjer se križajo interesi dveh svetov: vzhoda in zahoda, poleg tega še interesi evropskih velesil. Prezreti tudi ne smemo maloštevilnosti in zgodnje politično-gospodarske in s tem tudi splošne kulturne zasužnjenosti, kateri je bil naš narod toliko časa izpostavljen. O vplivu nemštva smo že govorili. Manj se pa na splošno zavedamo, da je bilo kdaj drugače, da so Slovenci kdaj dobivali znatnejši pogon za kulturno življenje od drugod, ne le od nemških sosedov, da je še kak drug narod živel, kak drug jezik razen nemškega imel v naših krajih znatnejši vpliv. To je bila Italija. Dolga in lahko prehodna meja med Slovenci in Romani na zapadu (Benečija in Furlanija) ni dopuščala, da bi mnogolični in živi stiki med sosedji kdaj prestali. Cerkevna ureditev — dolgotrajna odvisnost razsežnih delov Slovenije od oglejskega patriarhata — je naravnost podpirala medsebojne zveze. Naši kraji so bili najbližje tržišče in neobhodno prehodno ozemlje za trgovino Trsta, Benetk in Furlanije; prav tako je industrijska podjetnost Italijanov prodirala po vseh širših in ožjih potih naše dežele; najznamenitejši stari rudarski in industrijski kraji Gorenjske nosijo mnogo znakov njihove delavnosti. Skozi dobršen del naše prošlosti, zlasti v XVII. in XVIII. stoletju, je italijanska kultura močno pljuskala ob bregove slovenskega ozemlja.

O vsem tem je obširneje pisal dr. J. Mantuani v »Cerkvenem Glasbeniku« l. 57., št. 5–6, 7-8, 9-10, 11-12 pod naslovom: »Razvoj slovenske glasbe«, kjer je natančneje obdelana doba do l. 1800., nadaljnje razdobje je pa očrtano le v kratkih obrisih. Naša razmotrivanja bodo šla od tu dalje.

Cerkvena določila o orgljanju.

Motu proprio papeža Pija X. iz l. 1903. določa glede cerkvene glasbe vobče, tako tudi o orgljanju, da bodi: 1. sveto, 2. umetno in 3. splošno. Svetost igranja izključuje vso posvetnost, spomine na svetne skladbe, bodisi na svetne pesmi, samospeve, arije itd., izključuje pa tudi vsako trivialnost, banalnost in kar je temu podobnega. Orgljanje bo tem svetejše, čim bolj se nasloni na bogoslužje, torej na oltar in na to, kar se na njem godi. To velja tudi o moči in barvi igre, ki naj se ozira na velikost praznika oziroma na značaj cerkvenega časa. Umetnostna in umetniška bo orgelska igra, če ima primerno, dostojno vsebino in obliko in če se izvaja orglam primerno. Drugače se orgla pri liturgiji, drugače izven nje, n. pr. pri cerkvenih koncertih, orgelskih preizkusih (kolavdacijah) itd. Doigra (postludij) konec službe božje sme biti bolj živahna in bolj prosta kakor med mašo. Splošna je orgelska igra takrat, če nobenega poslušalca, bodisi te ali one narodnosti, ne moti, temveč vsakogar dviga oziroma je zmožna dvigati. (Nekatere namreč nobena igra ne dvigne. Ti tukaj ni pridejo v poštev.)

Nadaljnje važno določilo glede orgel je, da ne smejo petja prevladovati, ga zakrivati, preglašati, temveč ga smejo samo podpirati, dvigati, lepšati.

Ni dovoljeno začenjati pri slovesnih mašah s predolgimi uvodi, s predolgimi zaigrami (preludiji), pa tudi med mašo mašnika ne prekinjevati in zadrževati s predolgimi medigrami.

Važno je nadalje sledeče: Kdaj se ne sme orglati?

V adventnem in postnem času pri strogo liturgičnih opravilih, to je pri slovesnih (latinskih) mašah in slovesnem oficiju. Vendar se ta prepoved nanaša samo na samostojno igranje; spremljanje petja je po novjših določilih v imenovanih primerih v adventu in postu dovoljeno. Pri tihih mašah, pri katerih se poje v domačem, pri nas v slovenskem jeziku, in pri katerih mašnik ne poje, prav tako pri litanijah, blagoslovih, križevem potu; tu je dovoljeno tudi v adventu in postu preludirati, t. j. samostojno orglati.

Glede stroge prepovedi orgljanja, tičoč se prej imenovanih slovesnih maš in slovesnega oficija v adventu in postu, imamo dve splošni izjemi: tretjo nedeljo v adventu (>Gaudete<) in četrto v postu (>Laetare<) se sme ne le petje spremljati z orglami, temveč tudi samostojno preludirati.

Prav tako, kadar Cerkev v adventnem ali postnem času obhaja kak slovesen praznik, n. pr. Marijino brezmadežno spočetje, sv. Jožefa, Marijino oznanjenje, ali če je v kaki cerkvi n. pr. žegnanje, postavim v ljubljanski stolnici slovesno praznovanje sv. Nikolaja, ki pade največkrat na drugo adventno nedeljo, je dovoljeno orglati kakor sicer ob neprepovedanih časih in ker je žegnanje, še prav posebno slovesno.

Na veliki četrtek se sme orglati le pri Gloriji, na velikonočno soboto počenši z Glorijo.

Tudi se slovesno orgla, kadar vstopa škof v cerkev, da bo v nji slovesno celebriral. To tudi, če se primeri v adventu ali postu. Enako ko škof slovesno odhaja iz cerkve. To določilo pa ne velja samo za škofa, ampak tudi za apostolske legate, nuncija in kardinala. Pri slovesnem vstopu papeža v cerkev oziroma ko ga v Rimu prineso v cerkev sv. Petra, igra papeževa lastna godba v ta namen zložene posebne skladbe.

Skozi vse leto je samostojno orgljanje prepovedano pri vseh slovesnih črnih mašah in oficijih za rajnike. Dovoljeno pa je petje spremljati. Dovoljeno je orgljanje — samostojno in kot spremljevanje — pri tihih črnih mašah.

Mašnikovega petja pri oltarju, bodisi celebranta, diakona ali subdiakona, ni dovoljeno z orglami spremljati, n. pr. prefacija, Pater noster itd. Tudi pri oficijih se niti lekcije pri jutranjicah, niti petje glavnega pevca (pripovedovalca) pri pasijonu in ves oficij zadnje tri dni velikega tedna ne sme z orglami spremljati.¹ Pri slovesnih prazničnih jutranjicah in večernicah pa se smejo psalmi in himni spremljati z orglami in samostojno orglati pred in po takem oficiju.²

Tudi med povzdigovanjem, kjer bi se po splošnih cerkvenih pravilih smelo tiho orglati, prepoveduje ljubljanska škofijska okrožnica orglanje. Pri nas je navada, da je med povzdigovanjem tiho. Tako je najlepše in zato naj tudi tako ostane. Enako je pred blagoslovom z Najsvetejšim pri blagoslovu po rimskem obredu, ko se pojeta V Zakramentu in Tebi Oče. Ko se odpojo verziklji, je najbolje do končanega blagoslova orglanje opustiti, razen če ta ali oni zna to lepo izvesti.

Kar velja o naštetih določilih glede orgel, velja enako za harmonij, ki je nadomestilo orgel.

Veliki četrtek ali petek prirejati v cerkvi kake izredne pevske prireditve z orglami ali celo z raznimi drugimi inštrumenti, ni umestno. Kar se ob tej priliki izvaja, naj se izvaja vokalno, à capella.

Karlo Rupel:

O izvajanju glasbe.

Glasbena teorija nam omogoča, da glasbeno misel lahko napišemo in jo s tem ohranimo na papirju. Prav tako nam teorija omogoča, da isto glasbeno misel zopet lahko zaigramo, seveda s potrebnim praktičnim znanjem v poštevh prihajajočega instrumenta. Gornji stavek pa prav za prav ni povsem točen, kajti to, kar najdemo v notah, ni ona glasbena misel, ki je zaživela v skladateljevi notranjosti, ampak je samo njena podoba; saj bi bila na primer podoba iste glasbene misli lahko drugačna, če bi bil naš notni sestav manj popoln ali pa mogoče bolj natančen. Zato lahko razbere izvajalec, ki razpolaga izključno z znanjem teorije in s praktičnim znanjem svojega instrumenta, iz not samo podobo glasbene misli in ne žive glasbe same.

Za uresničenje glasbene ideje nam služi poleg glasbene teorije in praktičnega znanja instrumenta še interpretacijska tehnika. Ta tehnika za enkrat še ni sistematično raziskana in določena. Ohranjuje se po ustnem izročilu in po spisih, ki so tu in tam raztreseni. V glavnem je vsak izvajalec navezan močno na samega sebe. Poizkusiti hočem postaviti neko analizo izvajalčevega dela, opozoriti na reprodukcije velikih umetnikov in si ogledati nekatere elemente, ki igrajo veliko vlogo v tehniki interpretacije.

* * *

Delo reproduktivnega umetnika sestoji iz javnega nastopa in iz priprave za ta nastop. Priprava je analitski študij skladbe, za katerega je potrebno predhodno tehnično znanje in izdelana muzikalnost. Kot ima človek večji ali manjši

¹ V nekaterih krajih, n. pr. na Dunaju, so svoj čas ponekod peli te oficije ali vsaj nekatere dele teh oficijev s harmonijem. To je bilo proti cerkvenim določilom.

² V ljubljanski stolnici se že nekaj let vrše slovesne božične jutranjice (na sv. večer) s spremljevanjem krepkega harmonija. Gg. bogoslovci in kanoniki pojo, g. stolni dekan dr. Kimovec pa petje živahno spremlja.

talent, da si s študijem pridobi večjo ali manjšo tehniko, tako je tudi vsakdo že od narave več ali manj muzikalen. V veliki meri si lahko izpopolnimo svojo muzikalnost v šoli, do popolnosti si jo pa lahko izobrazimo le z vztrajnim delom.

Muzikalnost bi lahko imenovali združitev čutov za ritem, za oblikovanje fraze, za pravilni odnos glasbenih misli in njih povezanost, za pravilno dinamiko in agogiko, za pravi poudarek itd. Na tem mestu moram pripomniti, da nimata temperament in čustvo ničesar skupnega z muzikalnostjo. Temperamentno in čustveno predvajanje brez dvoma poživita skladbo, ki nam postane na ta način doumljivejša in bolj neposredna; sta torej izvajalcu jako dobrodošla, vendar objektivne vrednosti njegove interpretacije ne moreta izpremeniti. Muzikalnost je nekaj določnega.

Analitski študij se začne pri zgradbi skladbe. Šele ko je izvajalec spoznal potek skladbe, njen višek, zaporednost, ponavljanje in menjavanje glasbenih misli, lahko preide na podrobno analizo glasbenih stavkov. Vsaka glasbena misel nosi v sebi svoj izraz in izvajalec ji mora zvesto prisluhniti ter jo izoblikovati po zakonu, ki ga nosi glasbena misel v sebi. V tem delu je umetnik podoben raziskovalcu v laboratoriju. Z intuitivno silo se pogloblja v najmanjše glasbene dele ter jih skuša doumeti in jim poiskati točen izraz. To delo vrši z znanstveno mirnostjo in natančnostjo, kajti prav vsaki noti mora določiti ustrezajočo dolžino in pravi poudar. Z avtokritiko in z velikim smislom za učinek mora vsak motiv tako izoblikovati, da ga poslušalec lahko brez pomislekov sprejme kot edino pravilnega.

Javni nastop reproduktivnega umetnika je sinteza vsega njegovega dela. V načinu in izraznosti njegovega izvajanja se zrcalijo njegova oblikovna moč, njegovo hotenje, njegovo mišljenje in čustvovanje. Po izrazni moči in prepričljivosti izvajanja lahko sodimo moč in razgibanost izvajalčeve duševnosti. Da lahko ustvari pred poslušalci popolno sliko skladbe, mora imeti umetnik med izvajanjem točen pregled nad njeno celoto, obenem si pa mora biti v svesti vsake posameznosti, ki jo izvaja. Poslušalcu (izjema so glasbeniki) ni do tega, da se seznani s skladateljevim delom, on hoče predvsem uživati. Uživa pa samo tedaj, če delu lahko sledi, če ga razume. Zato je izvajalčeva naloga, da poslušalce s svojim plastičnim, logičnim in prepričljivim izvajanjem pridobi za lepote skladbe. Prepričevalno pa lahko izvaja skladbo samo oni, ki se je bil poglobil v vsak njen drobec, ki se je bil prepričal o njeni vrednosti, o logiki kompozicije in o upravičenosti njenih glasbenih misli. Izvajalcu, ki ustreza vsem tem zahtevam, pravimo, da je umetnik in reprodukcije velikih umetnikov so zato za interpretacijo glasbenih umetnin najmerodajnejše. Z analizo teh reprodukcij bomo prodrli v bistvo interpretacije.

Poleg glasbenih reprodukcij imamo pri proučevanju interpretacijske tehnike na razpolago še teoretične študije. Prvi, ki se je pečal z naukom o fraziranju, je bil H. Rieman. Dasi je zašel v svojem teoretiziranju vsekakor predaleč, je njegova velika zasluga v tem, da je kot prvi začel razmišljati o tehniki interpretacije in da je postavil nauk o izvajanju na znanstveno podlago.

V svojem sestavku bi rad osvetlil neke manj znane točke, ki so bistvenega pomena v izvajalčevi tehniki; to so zvok, enakovrednost not, tempo in arhitektonika. Najvažnejša prvina v glasbi je seveda ritem, to je zaporedna urejenost poudarjenih in nepoudarjenih tonov. Glasbo razumemo ali, bolje povedano, tonom lahko sledimo, le če jih združuje ritem. Ta ritem pa je lahko porušen ne samo zaradi opustitve urejenega časovnega zaporedja not, ampak tudi zaradi neenakomernosti v zvoku, zaradi nepravlega sorazmerja med notnimi vrednostmi, zaradi neobdržanega tempa ali zaradi nepravlega naglasa v frazi.

Z v o k.

Zvok je v glasbi prvenstvene važnosti. Celotno glasbeno pojmovanje izvajalca je izraženo v načinu interpretacije in v zvoku. Vrsta tonov nam izrazi glasbeno misel, ki predstavlja neko zaključno enoto. Vsebina te glasbene enote je izražena z intenziteto zvoka, ki je porazdeljena na tone, ki pač sestavljajo to glasbeno misel. Iz tega sledi, da ima vsak ton svoj izraz in svojo intenziteto. V reprodukciji je to važno dejstvo in moramo polagati zato važnost na to, da imajo sorazmerno vsi toni ene fraze isto intenziteto, ker le na ta način bo tvorila tudi cela fraza neko zvokovno enoto. Ne samo med trajanjem tona, tudi pri prehodu iz enega tona v drugega je treba velike tehnične spretnosti, da obdržimo isto napetost zvoka. Omeniti moram, da je vibracija pri godalih nekak regulator tona. Pojemanje tona najidealneje paraliziramo z večjo intenziteto vibracije, tako da lahko rečemo, da gre praviloma intenziteta vibracije od minima v začetku k maksimu na kraju note. Ravnaoč se po tem, bomo lahko vezali dva tona, ne da bi med njima nastal presledek, ki bi pretrgal zvočno napetost fraze, kajti prvi ton nam zaradi velike vibracije še zveni, ko smo že nastavili drugi ton.

E n a k o v r e d n o s t n o t.

V glasbi so vse note enako važne, pa naj bo to šestnajstinka ali celinka. Ker sodi reprodukcijo vedno le poslušalec in nikdar izvajalec, se moramo pri tem vprašanju zamisliti v položaj poslušalca. Če bo na primer v vrsti dolgih not tudi nekaj kratkih, je možno, da bo poslušalec slednje preslišal ali pa je vsaj verjetno, da bo njegovo zanimanje pretežno osredotočeno na one tone, ki dalje časa dražijo njegov sluh. Na ta način bo poslušalčeva slušna slika nekoliko drugačna, kot si jo je bil zamislil skladatelj, in kakršne si je bil v svesti izvajalec, ko jo je izvajal. Zatorej je izvajalčeva dolžnost, poiskati oni način izvedbe, da bo mogel poslušalec dobiti edino pravo glasbeno podobo. Gre torej zato, da v skupini dolgih in kratkih not osredotočimo večjo pažnjo na kratke note. Smisel francoskega pravila: »La diminution des valeurs«, bi najbolje zadeli, če rečemo, da so v skupini not različnih vrednosti krajše note važnejše. Praktično bomo izvajali krajše note bolj izrazito, bodisi z dinamičnim ali agogičnim poudarkom, ali z vibracijo. Omeniti moram, da upoštevajo to pravilo zavedno in v najidealnejši meri samo resnični umetniki.

T e m p o.

Tempo je v glasbi osrednje važen zato, ker je v njem zapopaden značaj skladbe. Dvomim, da bi kdo spoznal žalno koračnico, če bi jo zaigrali v hitrem tempu, prav tako bi izgubila svoj značaj skladba, če bi zamenjali, recimo, njen naslov allegro vivace z largom. Pa ne samo pri tako ogromnih razlikah, tudi pri mnogo manjših razlikah izgubi lahko skladba svoj značaj zaradi napačnega tempa. Izvajalčeva naloga pa ni samo ta, da ume prisluhniti utripu skladbe ter da s spoznanjem njenega značaja izbere pravilni tempo, ampak važno je, da ga obdrži neizpremenjenega tudi med celotnim trajanjem skladbe. Slediti moramo zopet zgledu velikih izvajalcev, ki v tem oziru ne poznajo nikakih koncesij, seveda razen na mestih, drugače označenih od skladatelja.

Še pri zadržanem tempu ne smemo izgubiti sorazmerja med notami. Prvotni in zadržani tempo morata biti v nekem logičnem sorazmerju in temu primeren mora biti tudi prehod iz enega tempa v drugega.

A r h i t e k t o n i k a.

Arhitektonika ima v glasbi širok pojem. Govorimo lahko o arhitektoniki simfonije, o arhitektoniki posameznih stavkov in prav tako o arhitektoniki glasbene fraze.

Glasbena fraza je podobna nekemu dogajanju. Ima svoj začetek, višek in konec. Izvajali jo pa bomo njeni vsebini primerno in tako, da se bo jasno odražala od ostalega glasbenega dogajanja. V ta namen označujemo po navadi začetek fraze z izrazitim nastavkom, nadalje pazimo, da dosežemo na višku fraze tudi dinamični višek, konec fraze pa je označen z dolžino na zadnji noti. Seveda imamo nešteto glasbenih misli, ki se začenjajo s *pp* in takih, ki se končujejo s *ff*. Konec fraze ne sme biti nikdar poudarjen.

Prav tako kot fraza je tudi celotna skladba podobna nekemu dogajanju, ki je vnaprej točno določeno. Najočitneje opazimo to pri sonatni obliki, ki sestoji iz ekspozicije, izpeljave in reprize. Izvajalčeva naloga je, povezati vse tri dele v logično celoto. Enotnost je izražena predvsem v tempu in v izrazu. V ekspoziciji si stojita nasproti dve temi: glavni stavek odločnega in stranski stavek mehkega značaja. Izvajalec mora napraviti veliko razliko med njima kljub obdržanju istega tempa. Z duhovnega gledišča je za izvajalca izpeljava težji problem. Tu se je razbohotila komponistova fantazija in tvornost njegovega duha. Izvajalec mora prodreti v ta labirint in smiselno urediti ta navidezni zvočni kaos. Tu je na mestu izrazito nastopanje posameznih tem. Repriza nastopi kot neka reminiscenca ter je kot v oblikovnem tako tudi v interpretacijskem oziru slična ekspoziciji. Iz navedenega je razvidno, da mora biti interpretacija vsake resnejše skladbe vnaprej točno premišljena in med predhodnim študijem do podrobnosti dognana.

Stanko Premrl:

† Bernard Pirnat.

Dne 5. decembra 1939 je na Dunaju po kratki, mučni bolezni, previden s sv. zakramenti, preminul upokojeni organist in občinski tajnik, bivši nadzornik organistov postojnske in trnovske dekanije ter zaslužni slovenski skladatelj Bernard Pirnat. Blagi pokojnik je bil eden naših prvih, navdušenih in zelo zmožnih cecilijancev. Čeprav je od l. 1920 dalje živel pri svoji poročeni hčeri na Dunaju, je vendar ostal z domovino, zlasti z našim listom in z društvom organistov za ljubljansko škofijo v ozkem in živem stiku. S pokojnim Pirnatom je naša cerkvena glasba izgubila zvestega, neumornega delavca in sotrudnika. Z naslednjimi vrstami se hočemo hvaležno oddolžiti njegovemu spominu.

Bernard Pirnat se je rodil 20. avgusta l. 1862 v Veliki Bučni vasi župnije Prečna pri Novem mestu kot najmlajši sin mizarja in posestnika Janeza Pirnata in matere Marjete, roj. Kranjčič, ki je bila 15 let cerkvena pevka in znala na pamet mnogo ljudskih cerkvenih pesmi. V svojem 9. in 10. letu je kot kravji pastir služil pri svoji teti v Družinski vasi župnije Bela cerkev. Od pastirjev se je marsikaj slabega naučil, zlasti kletvine. Kako se je potem kletvine odvadil, popisuje sam v »Črticah iz življenja slovenskega organista« (C. Gl. 1935 in 1936). V mestno ljudsko šolo v Novem mestu je hodil štiri leta in jo dovršil z dobrim uspehom. V 3. in 4. razredu ga je petje poučeval p. Hugolin Sattner, ki je Pirnata zelo rad imel. Pri šolskih mašah je moral na frančiškanskem koru Pirnat stati blizu p. Hugolina.

Po končani ljudski šoli je Pirnat prosil očeta, naj ga da v gimnazijo — v latinske šole. Pa ni nič dosegel. Zopet je moral iti krave pasti, topot kot mali hlapec k sosedu Jakliču. Vendar je ostal tu samo sedem mesecev.

L. 1877 je šel služiti za pomožnega cerkovnika k mestni proštiji in župni cerkvi v Novem mestu. Takratnemu vikarju g. Ivanu Tomažiču je pri maši stregel, drugega vikar ni maral. Starši so želeli, da bi se v tej službi pri kapiteljskem cerkveniku, ki je bil tudi urar, naučil hkrati krojaštva. Res se je

naučil tega in onega, krojaštvo samo ga pa ni veselilo. Njegova želja je bila postati organist. Pri pometanju cerkve in kora si je vedno tudi nekoliko meh potlačil in poskušal posamezne tone na manualu. Vikar Tomažič ga je pri tem delu trikrat zasačil. Ko ga je kmalu nato prošt v družbi vseh štirih kanonikov in vikarja prijemal, naj orgle pri miru pusti, je Pirnat rekel: »Če bi častiti gospodje vedeli, kako bi jaz rad orgljal, bi mi še pomagali.« In to se je zgodilo. Pomagali so mu, da je šel jeseni 1880 v ljubljansko orglarsko šolo. Tu je imel za učitelje: P. Angelika Hribarja, prof. Janeza Gnjezdo, kateheta Merčuna in ravnatelja Antona Foersterja. Foerster je spoznal Pirnatov talent in mu je priporočal, naj bi šel študirat še na konservatorij. A Pirnat je bil reven in bi ne bil zmagal velikih stroškov. Zato je po končani orglarski šoli nastopil takoj l. 1883 organistovsko in cerkovniško službo na Dóbrovi pri Ljubljani. Tu je deloval malo manj kot dve leti. Po polletnem odmoru — ko je bil brez službe — je postal organist v Štangi in ostal tu pet let. Poučeval je tudi na zasilni šoli. Tretjo službo je vršil kot organist in cerkvenik v Škofji Loki od 1890 do 1901. Tu sta z župnikom Ivanom Tomažičem, bivšim novomeškim vikarjem in njegovim dobrotnikom v orglarski šoli, ustanovila Društvo rokodelskih pomočnikov. V Škofji Loki se je tudi poročil z Marijo Jenko. Imel je ž njo tri hčere in dva sinova. Iz Škofje Loke je prišel kot organist in cerkvenik v Radovljico. Tu sta s kaplanom dr. Josipom Jeršetom ustanovila Slovensko izobraževalno društvo. V tem društvu je poučeval petje fante in može. Po dobrih dveh letih tukajšnjega službovanja je prišel k Devici Mariji v Polje pri Ljubljani, kjer je bil od 1903 do 1906 organist, pevodja, kapelnik tamburašev in občinski tajnik. Zadnjo, šesto službo je v domovini opravljal v št. Petru na Krasu in sicer od 1905 do 1920. Bil je tu organist in občinski tajnik. S tamošnjim kuratom Antonom Abramom sta ustanovila Slov. kat. izobraževalno društvo.

L. 1913 je bil od ljubljanskega knezoškofijstva imenovan za nadzornika organistov postojnske in trnovske dekanije. Obiskal je kake štiri župnije. Zaradi l. 1914. nastale svetovne vojne je imel kot občinski tajnik dan in noč dela čez glavo; glasbeno delo je zaradi tega več ali manj trpelo. — Ko je po vojni prišel St. Peter pod Italijo, Pirnatu tu ni več ugajalo. Odpovedal je obe službi in se preselil na Dunaj k tam bivajoči, z uradnikom Janezom Dirrom poročeni svoji najstarejši hčeri Luciji. Tudi še na Dunaju je Pirnat vršil organistovsko službo kot pomožni organist pri župni cerkvi sv. Jakoba v Florisdorfu od 1922 do 1935. Vsega skupaj je orgljal in vodil cerkveno petje 50 let. Od 1935 dalje je živel v res zasluženem pokoju z zelo majhno pokojnino. Na društvo organistov v Ljubljani se je večkrat, navadno kmalu po novem letu, obrnil za pomoč in podporo, ki mu jo je društvo rado večkrat podelilo.

Bernard Pirnat je bil tudi skladatelj. Tiskanih je njegovih skladb primeroma malo. V »Cerkv. Glasbeniku« 1890 je izšla njegova »Sequentia »Veni S. Spiritus« in Graduale infesto SS. Trinitatis, l. 1891 pa Graduale »Exultabunt«; vse te skladbe za mešani zbor. V Sattnerjevi zbirki »Slava Jezusu«, se nahaja Pirnatova evharistična »Ponižno tukaj pokleknilo«, zelo pevna skladba, ki se je mnogo pela in se še poje.¹ V zbirko »Slava presv. Evharistiji« pa sem sprejel njegovo »O vžgi nam srce in spomin«, kratko, a mično in pristrčno pesem. V rokopisu je ostalo še okrog 100 skladb, pesmi in motetov, zlasti mnogo gradualov in ofertorijev. Med temi so n. pr. gradual za Velikonočno nedeljo, za praznik Srca Jezusovega, za božično vigilijo, za posvečevanje cerkva, za god Jezusovega imena in za sv. Trojico; ofertoriji za božič, za III. predpostno nedeljo, za velikonočni ponedeljek, za vnebohod, za

¹ V stolnici jo pojemo navadno v F-duru. Izvirnik je v G.

posvečevanje cerkva, za sv. Trojico, za stol sv. Petra »Tu es Petrus« in za device-mučenice »Afferentur«. Te je v zadnjih letih poslal našemu listu. Zložil je tudi latinsko mašo v čast svojemu patronu sv. Bernardu, opatu. V skladbah se je držal Foersterjevega sloga. Ima pa marsikaj svojega živahnega, melodičnega. Semtertje obdeluje kako temo dosledno kontrapunktično, fugirano.

V naš list je Pirnat poslal dopise iz Štange (dva), Škofje Loke (dva) in iz Dunaja (tri). Svoje organistovske službe je kratko opisal v »C. Gl.« 1933, št. 1, 2, svoje življenje — polno zanimivih dogodkov in doživljajev — pa je podrobno in zelo mikavno razgrnil v C. Gl. v spisu »Črtice iz življenja slovenskega organista« v letnikih 1935 in 1936.

Bernard Pirnat je bil zelo spreten organist in pevovodja. Služil je — kakor smo zgoraj videli — na več večjih krajih, kjer se je bilo treba za dobro cerkveno glasbo precej potruditi. Tudi v Novo mesto bi bil moral on priti za organista po odstopitvi starega Krausa l. 1889. Za to mesto so prosili: Hladnik, Pirnat in Pogačnik. Sprejet je bil Pirnat. A ker ga župnik Sajé v Štangi ni pustil proč, je prišel v Novo mesto Hladnik.

Pirnat se je v cerkveni glasbi po možnosti izpopolnjeval in pridno posecal cerkvenoglasbene tečaje, ki jih je prirejalo naše Cecilijino društvo. Na tečaju l. 1908 smo se predavatelji in udeleženci tečaja slikali. Med udeleženci in na sliki se nahaja tudi Pirnat poleg svojih tovarišev: Hladnika, Pogačnika, Sicherla, Jereba, Bernota, Holmarja, Paplerja, Savinška, Suštarja, Slabeta, Cveka, Zupina, Rusa, Liparja, Heybala, Gerdena, Zupeta, Hafnerja, Boleta, Gostiča, Jermana, Mazija, Adamiča, Grosa, Kovačiča, Bratovža, Cimermana, gospe Lavrič, Učakarja, Jovana, Lobode in drugih.¹

Pirnat je v organistovski službi vztrajal — kakor smo že omenili — dolgo dobo 50. let. Koliko zmožnih organistov pusti to službo in si radi boljšega zasluzka poišče drugo! Saj jim tega skoraj ne moremo in ne smemo zameriti. A kdor vztraja in vzdrži, je tem večjega spoštovanja vreden. Tak je bil Pirnat. Tudi njemu kot organistu ni bilo povsod in vselej z rožicami postlano; nasprotno: moral je marsikaj potrpeti, marsikaj grenkega požreti. A je vzdržal in ostal neumorno delujoč organist do visoke starosti. Delal in žrtvoval se je kljub vsem oviram in neprilikam za čast in slavo božjo. Tudi druge je k temu spodbujal. Zato upamo, da je kot zvest služabnik prejel pri Bogu obilno plačilo. Vsem našim organistom naj kot tak ostane svetel vzgled in posnemanja vreden vzor.

Glasbeno življenje v Mariboru.

O glasbenem življenju v Mariboru že vrsto let našemu listu malo ali skoraj nič ne poročajo.

Svojčas — v prvih letih obstoja »Cerkvenega Glasbenika« in tudi še pozneje — so poročali iz Maribora Ljudevit Hudovernik, umrl l. 1901 kot tamkajšnji stolni kapelnik, dr. Avgustin Kukovič, umrl l. 1889 kot profesor bogoslovja in podravnatelj semenišča, dr. Alojzij Meško in dr. Fran Ks. Lukman, l. 1906 je S. S. v daljšem dopisu pozival Štajerce in posebej še Mariborčane k živahnejšemu in bolj osredotočenemu cerkvenoglasbenemu udejstvovanju. L. 1921 se je iz mariborskega bogoslovja oglasil g. Radovan Jošt, l. 1924 g. Tomaž Ulaga. L. 1926 je stolni kapelnik g. Janez E. Gašparič poročal o tečaju organistov v Mariboru. L. 1928 se je iz mariborskega semenišča oglasil z dopisom g. Jaka Sem, istega leta je poročal iz magdalenskega mariborskega okraja g. Ivan Hauptman.

¹ Sliko smo objavili v C. Gl. 1927, št. 3-4.

L. 1931 je pisal o petju bogoslovcev zopet g. Jaka Sem. Zadnje poročilo o glasbenem življenju v Mariboru nam je poslal l. 1936 »Viator«.

Kakega poročila zlasti o cerkveni glasbi v Mariboru, o tamošnjem Cecilijinem društvu za stolno župnijo in o cerkveni glasbi v mariborski stolnici in drugih mariborskih cerkvah, o l. 1937 ustanovljeni oz. iz Celja prestavljeni cerkvenoglasbeni (orglarski) šoli pa zadnja leta — kljub ponovnim prošnjam — sploh ne dobimo.

Dne 19. in 20. novembra 1939 sta se vršila v Mariboru dva radijska prenosa: 19. decembra prenos cerkvene glasbe iz mariborske stolnice, 20. novembra prenos cerkvenega koncerta pevskega društva »Maribor« iz frančiškanske cerkve v Mariboru. Spored cerkvene glasbe je bil sledeč: Griesbacher, Missa »Mater admirabilis« za zbor in orgle. Introit, gradual in komunijo so koralno izvajali učenci škofijske cerkvenoglasbene šole. Goller: ofertorij »De profundis«. Pel je zbor stolnega Cecilijanskega društva; orglal prof. Gregor Zafošnik, dirigiral Jan. Ev. Gašparič. — Spored cerkvenega koncerta je bil pa tale: A. Guil-mant: Preludij (1. stavek iz 3. orgelske sonate v c-molu). M. Tomc: Pristop in Slava iz Slovenske maše (zbor). Kimovec: Oljsko goro tiha noč pokriva (zbor). Verdi: Ave Maria (sopran in orgle). Rakuša: Hostija (zbor). Sattner: Kdo je ta? Iz oratorija »Marijino vnebovzetje« (tenor in orgle). Klemenčič: Posvetitev Mariji (zbor in orgle). Hruška: Mati večne ljubezni (sopran in orgle). Sattner: Zdrava (dvospev za sopran in tenor iz oratorija »Marijino vnebovzetje«). Kimovec: To je dan (zbor in orgle). C. Franck: Pastorale op. 19 (orgle). Doktorič: Božična (zbor). Premrl: Pastirčkova pesem. Iz cikla »Božične skrivnosti« (tenor in orgle). Sattner: Svetonočno zvonjenje (ženski zbor in orgle). Svetonočna pesem (zbor in orgle). Pel je zbor slovenskega pevskega društva »Maribor«. Sopran: gospodična Jelka Igličeva. Tenor: Avgust Živko. Orgle: prof. Gregor Zafošnik. Dirigent: Janez Ev. Gašparič.

List »Radio-Ljubljana«, tednik za radiofonijo, glasilo slovenskih radijskih poslušalcev, je v 47. lanski številki o priliki gori omenjenih dveh radijskih prenosov objavil o glasbenem življenju v Mariboru sledeče podatke:

1. Cecilijino društvo za stolno župnijo. Preosnovano v tej obliki leta 1906 kot podružnica Cecilijinega društva za lavantinsko škofijo, ki je bilo ustanovljeno l. 1887. Mešani zbor šteje okoli 50 do 60 članov. Goji cerkveno petje in glasbo v stolnici, prireja pa tudi samostojne cerkvene koncerte. Od večjih del, ki jih je zbor ob priliki dveh koncertov proizvajal, je omeniti: Cherubini: Requiem (26), Rheinberger: orgelski koncert g-mol (27), Kimovec: Tebe Boga hvalimo (27) in pri cerkvenih prilikah: Mozart: Svečanostna maša, in Dvořák: Maša op. 86. Dirigent: stolni kapelnik Ivan Gašparič od l. 1928. Na vrsti je bilo tudi že nekaj Haydnovih maš. Med tem časom je bila prenesena orglarska šola iz Celja v Maribor, njen ravnatelj je stolni kapelnik Ivan Gašparič, več predmetov pa poučuje Gregor Zafošnik, ki je dovršil cerkveno-glasbeni oddelek dunajske državne akademije. Zbor gojencev orglarske šole sodeluje pri stolnem zboru in izvaja zlasti koralne vložke mašnih delov. Razumljivo je, da je ustanovitev orglarske šole zelo važnega pomena za podrobno glasbeno izobrazbo širšega podežolja: organisti bodo šli v prav oddaljene kraje in bodo s svojimi cerkvenim in društvenim zborom širili lepo pesem po onih krajih, kamor bi sicer nikdar ne dospela.

2. Ustanovni občni zbor Gl. M. je bil 5. septembra 1919. Organizacija se je izvršila po vzoru Gl. Matice ljubljanske. Društvo si je stavilo nalogo, da vzdržuje glasbeno šolo, pevski zbor in orkester. Prvi šolski ravnatelj je bil Franc Topič, prvi koncertni vodja pa Oskar Dev. Slovensko glasbeno društvo, ki je obstajalo že v predvojni dobi, se je razdružilo in odstopilo svoj

arhiv Gl. Matici. Topičev naslednik je bil J. Hladek, nato Marjan Kozina. Društvo prireja vsako leto zelo pomembne koncerte.

3. Slovensko pevsko društvo »Maribor« je bilo ustanovljeno l. 1925. Mešani zbor šteje okoli 80 glasov, dirigent Janez Gašparič. Društvo je včlanjeno v Pevski zvezi in je priredilo l. 1927. prvi okrožni pevski koncert v Mariboru in pevske tečaje v Mariboru, Celju in Rogaški Slatini. Leta 1928. je proizvajalo Haydnovo »Stvarjenje«. Koncert se je ponovil v Celju. Mariborsko pevsko okrožje se je ustanovilo l. 1926. Posebno pomembno je bilo izvajanje Händlovega oratorija »Mesija«, kamor je bilo pritegnjenih k sodelovanju več zmožnejših okoliških zborov. Važen koncertni dogodek je bilo izvajanje Franckovih »Blagrov«. Združili so se trije zbori: Glasbena Matica, pevsko društvo »Jadran« in pevsko društvo »Maribor«. Dirigiral je Janez Gašparič. Delo je ob prvem izvajanju 4. maja 1938. doseglo popoln uspeh. —

Ob tej priliki se obračamo na merodajne glasbene in zlasti cerkvenoglasbene kroge v Mariboru in jih pozivamo, naj tudi našemu listu, ki je sedaj še edini trenutno izhajajoči slovenski glasbeni list, od časa do časa pošljejo kaka poročila o glasbenem življenju v Mariboru, predvsem o cerkveni glasbi v stolnici in drugih mariborskih cerkvah in o delovanju cerkveno-glasbene šole, o kateri sedaj premalo izvemo. A našo javnost, zlasti čitatelje »Cerkvenega Glasbenika«, gotovo zanima tudi to. Naj bi naše vabilo in naša prošnja našli primeren odziv, kar bo brezdvomno vsej naši glasbi, zlasti cerkveni, le v korist in prospeh.

Adolf Gröbming:

Nekaj poglavij iz fiziologije in fonetike.

(Dalje.)

Ozki dolgopoudarjeni e (é, ê). Kakor pri i-ju, tako se tudi pri e-ju opira konica jezika na notranjo plat spodnjih sekavcev, a se pri tem dotika tudi dlesen ^{55/112}. V glavnem pa je jezik pri e-ju bolj sploščen in pritisk jezika na nebo šibkejši. Medtem ko se dotika hrbet jezika pri artikulaciji i-ja neba ob kočnjakih na razmeroma široki ploskvi in pušča v sredi (med jezikom in nebom) le ozko razo, zajema obojestranski dotik hrbta na nebu pri e-ju manjšo površino, tako da je omenjena raza širša in višja. Stranski robovi jezika pritiskajo rahlo ob kočnjake ^{55/45-47}. Čeljusti sta nekoliko bolj razmaknjeni kakor pri i-ju, prav tako ustnice. Posebne napetosti v ustnicah ni, razen pri zelo izraziti izreki ^{58/84}. Artikulacijsko mesto in nastavek e-ja ležita nekoliko bolj zadaj kakor pri i-ju.

Barva je jasna, po Bellu bi označili glas z *m̥nu*.

Ozko izgovarjamo v slovenščini dolgopoudarjene e-je:

1. v besedah kakor: *desét, léd, mēd, pēt, rēd, jētra, lēča, srēča, mēti, vzēti, žēti* ... To vrsto ozkih e-jev spoznamo najlažje po tem, da se začenjajo v nekaterih narečjih s slabim i-jem: *des'et, l'ed, m'ed* ... V Pleteršnikovem slovarju so označeni s ključico pod črko: é, ê (*l'éča, p'ēt*).

2. v besedah kakor: *lěp, lēs, sněg, svět, dělo, lěpa, lěto, město, stěna* ... V nekaterih narečjih, zlasti dolenskih, se končujejo ti e-ji s slabim i-jem: *le'ip, me'stu, le'itu* ... , v srbohrvaščini, in sicer v ijekavskem narečju², jih nadomeščata glasovni skupini *ije* in *je*: slov. *lep, lěto, město* = *mjesto, leto* = *ljetlo, delo* = *djelto, les* = *lijes* ... Pleteršnik označuje to vrsto e-jev s piko pod črko: é, ê (*l'éto, l'ěp*).

¹ Prej so na podoben način tudi pisali: *lejtlo, svejt* ..., šele Kopitar (1808) je to pisavo odpravil.

² Knjižni jezik Hrvatov.

3. pred *r*-om v primerih kot: *béra, cérkev, méra, pérje, véra, Cêrknica, pêrnica, večêr, večêrjati, zmêraj, zmêrjati*... To skupino *e*-jev izgovarja ljudstvo v mnogih narečjih z *i*-jem: *bíra, církev*...³

4. skoro vse dolgopoudarjene *e*-je v tujkah, ako ne stoje v končnicah: *cigaréta, asêsor, profêsor*...

Vsi navedeni *e*-ji se izgovarjajo v knjižni slovenščini z enotnim ozkim vokalom in se označujejo v novejših fonetičnih razpravah s piko pod črko *e* (*é, ê*). V literaturi uporabljamo zanje, ako jih hočemo posebej označiti ostrivec (akut): *srcé, morjé*...

Ozki kratkopoudarjeni *ê* se loči od dolgopoudarjenega po manjši napestosti jezika pri artikulaciji in po krajšem trajanju (Bell: *nfwu*). Ker so te razlike za petje brezpomembne se mi ne zdi potreben natančnejši opis. Pevce mora paziti le na barvo, ki se ne sme prav nič razlikovati od barve dolgopoudarjenega ozkega *e*-ja.

Po Slovenskem pravopisu (Breznik-Ramovš) govorimo ta *e* predvsem v pogovornih oblikah⁴ nedoločnikov kakor: *bedét* (za *bedéti*), *grmêt* (za *grméti*), *trpêt* (za *trpéti*), *živêt* (za *živéti*)⁵... Pravopis navaja še velelnik *jêj*⁶ (od glagola *jesti*, v narečju *ji*) in s tem smo s kratkopoudarjenim ozkim *e*-jem pri kraju. Mnogo več primerov najdemo v Pleteršnikovem slovarju: *dêd* (tako tudi v Breznikovi Slovenski slovnici IV., v Pravopisu kratki široki *ê*, shr. *djed*), *kamnôsêk* (Pravopis kratki široki *ê*), *obêd* (Pravopis kratki široki *ê*, shr. *objed*), *odsêk* (shr. *otsjek*), *gnêv* (Pravopis *gnêv*, shr. *gnjev*) itd.

Kakor je razvidno iz navedb v oklepajih, je Slovenski pravopis spremenil Pleteršnikove kratke ozke *e*-je v kratke široke (*dêd* = *dêd*) odn. v dolge ozke (*gnêv* = *gnêv*), to pa radi tega, ker se je v zadnjih desetletjih uveljavilo pravilo, da so vsi kratkopoudarjeni vokali široki. Če je dobro obrniti to pravilo na vse primere, ne vem, vsekakor se v besedi »ded« jeziki nekoliko upira široki izreki in sicer zato, ker imajo vsi trije glasovi skoro isto artikulacijsko mesto. Pa tudi ušesa ne zadovoljuje široki *e* kdovekako, zlasti ne, ako besedo zapojemo. Nekoliko se upira uho zamenjavi ozkega *e*-ja s širokim tudi v ostalih Pleteršnikovih primerih, najbrž zato, ker izrazi niso še dovolj asimilirani in ker podzavedno še vedno čutimo, da gre za novoknjižne besede in izposojenke. Izreka *dâd, odsâk*... je, meni vsaj, prav tako tuja, kakor *profâsor, cigarâta* i. dr., ker diši le malo preveč po narečju.

Nenaglašeni ozki *ê* je po izreki, trajanju in barvi najbližji kratkopoudarjenemu ozkemu *e*-ju. Ker je pred kratkim izšel Fr. Bezlajev »Oris slovenškega knjižnega izgovora«⁷, ne bo odveč, ako se seznanimo tudi z njegovim opisom nenaglašene ozkega *e*-ja. Na str. 51-52 svojega dela piše avtor: »V izgovoru vseh treh poizkusnih oseb je ozek in napet tudi nenaglašeni *ê* v predakcentski poziciji, ki ga navadno smatrajo za polglasnik (?), toda je tudi reduciran še vedno frontni vokal... Nenaglašeni *ê* je zelo ozek in napet, skoro podobno kakor v ruščini. Jezik leži sicer niže kot pri *i*, toda vendar znatno višje kot pri naglašenem *e*, ker hrbet jezika vendar ni toliko sploščen kot pri ozkem *ê* v naglašeni poziciji. Celjustni kot je nekoliko manjši pri nenaglašenem *ê*.« Svoje trditve izvaja avtor iz izreke besede *leden*, za katero je pridejan tudi skiagram.

³ Glede izreke tega *e*-ja v petju primerjaj še »Opombe za pevce«, stran 15.

⁴ To so oblike, ki se uporabljajo v navadnem konverzacijskem govoru.

⁵ Po večini glagoli III. vrste.

⁶ Diftong *êi*.

⁷ Knjigo toplo priporočam vsem, ki se zanimajo za fonetiko. Delo je bogato opremljeno s slikami (skiagrami, palatogrami itd.), ki bodo tudi nestrokovnjaka zanimala in mu razjasnile marsikatero zamotano stran artikulacije.

Kakor kratkopoudarjeni ozki *é*, tako zavzema tudi nenaglašeni ozki *e* le skromno mesto v vrsti slovenskih vokalov. Navadno se držimo pravila, da so nepoudarjeni vokali v slovenščini široki. Sicer navaja tudi za nepoudarjene vokale dr. Breznik nekaj izjem v svoji slovnici, toda le za *i*⁸ in *u*⁹, medtem ko jih pri *e*-ju in *o*-ju, najznačilnejših slovenskih vokalih, ne omenja. Kakor pa dokazujejo raziskave g. Fr. Bezlaja, nam je tudi pri teh vokalih računati z ozkimi nepoudarjenimi odtenki. Škoda je le, da ni preiskal več primerov, da bi se eksistenca nepoudarjenih ozkih *e*-jev in *o*-jev vsestransko osvetlila in učvrstila. Res je, da je v mnogih narečjih tudi nepoudarjeni *e* v Bezlajevem primeru *ledēn* širok: *lādēn*, če pa skušam to besedo naravno izgovoriti s čistim ozkim poudarjenim *e*-jem, potem je nepoudarjeni *e* brez dvoma ozek, da, še ožji od poudarjenega, vendar se pri tem ne morem iznebiti občutka, da je *l* pognal jezik više. V besedi *česāti* n. pr. je nepoudarjeni *e*, navzlic prednaglasni legi širok. Bezlajevga pravila, da je ozek in napet nenaglašeni *e* v prednaglasni legi, torej ne smemo posplošiti, ampak obrniti le na tiste primere, kjer nastopa nepoudarjeni *e* v družbi s podobno artikuliranimi soglasniki. Naj bo kakor že hoče. Ne zdi se mi bistveno, ali je nepoudarjeni *e* ožji od poudarjenega, pač pa kateri nepoudarjeni *e* je ozek.

Pleteršnik navaja več besed z ozkim nepoudarjenim *e*-jem: *besēdilo*, *besēdovati*, *dēdovina*, *dēlovānje*, *tesān*, *tesnina* ... Toda pri vseh teh primerih je ozki *e* etimološko utemeljen. V primerih pa, kjer bi človek iz artikulacijskih razlogov pričakoval ozek *e*, tako tudi v Bezlajevem primeru *ledēn*, manjka oznaka kvalitete. Preostaja torej le nada, da bo kdo naših mlajših fonetikov nadaljeval Bezlajeva raziskovanja in v temeljiti razpravi razčistil vprašanje nepoudarjenih vokalov.

Široki dolgopoudarjeni *é* (ē). Jezična konica se opira pri izreki širokega *e*-ja na dlesne in na spodnji rob sekavcev in sicer nekoliko niže kakor pri ozkem *e*-ju^{55/112}. Artikulacija se vrši s srednjim delom hrbta tako, da se stranska robova jezika dotakneta na obeh straneh (ob kočnjakih) rahlo neba^{57/46-47}. Čeljusti so nekoliko bolj razmaknjene kakor pri ozkem *e*-ju^{58/84}, ustnice so pasivne. Po Bellu bi označili ta glas z *l̥nu*.

Dolgopoudarjeni široki *e* izgovarjamo v primerih kakor:

bēdro, *cēsar*, *čēlo*, *jēlen*, *klepētec*, *mētla*, *pēta*, *plēče*, *plēme*, *rēbro*,
sēlo, *sēdlo*, *sēstra*, *stēgno*, *tēle*, *tēta*, *vrēme*, *zēmlja*, *žēlo*, *žēna* ...
rumēna, *rumēno*, *zelēna*, *zelēno* ...
ēden, *ēnega*, *ēnemu* ...
mēne, *tēbe*, *sēbe*, *mēni*, *tēbi*, *sēbi* ...
bērem, *bēreš*, *bēre*, *nēsem*, *pērem*, *plētem* ...
gnojēna, *omejēna*, *osoljēna*, *pečēna*, *pletēna*, *umorjēna* ...
lēti, *lēži*, *klēči*, *žēli* ...
lēžal, *klēčal*, *tēsal*, *čēsal* ...

Dolgopoudarjeni široki *e* ima vedno rastoči poudarek, le izjemoma padajočega: *Amērika*, *amēriški*, *Cēne* itd.

Pleteršnik označuje široki *e* samo z naglasom *é*, *ē* (*žēna*). V novejših fonetičnih spisih se piše včasih s ključico pod črko *é* (*žéna*). Slovenski pravopis pa uporablja zanj strešico *ē* (*žēna*) in priporoča takšno označevanje tudi za leposlovje. Ljudstvo govori široki *e* v osrednjih narečjih povečini pravilno¹⁰.

⁸ Prim. C. Gl., I. 62, str. 145.

⁹ Natančneje o tem pri obravnavanju *u*-ja.

¹⁰ Besede s širokim *e*-jem so imele prvotno naglas na končnem zlogu: *ženà*, *sestrà*, *čelò*, *nesèm* ... Tako naglašajo te besede še dandanes na zgornjem Goriškem in v Rožu na Koroškem.

Široki kratkopoudarjeni *e* je pri normalni izreki nekoliko ožji kakor dolgopoudarjeni, pri izraziti izreki in v izglasu (*mè, načne . . .*) pa je širši. Jezik se s stranskimi robovi tedaj komaj dotakne neba ob zadnjem paru kočnjakov. Po Bellu bi ga označili z *lʔvu*.

Kratkopoudarjeni široki *e* imamo v besedah kakor:

mèč, vèč, lèv, deklè, ščenè, Francè, Starè, paciènt, agènt, študènt . . .
pletèn, pečèn, tepèn, omejèn . . .

cvrèm, cvrèš, cvrè, načnèm, odprèm, umrèm, vrèm, zrèm, žrèm . . .

mè, tè, sè . . .

V Pleteršniku in v Slov. pravopisu se piše samo s kratkim naglasom *e*.

Nepoudarjeni široki *e*. Ker nastopa ta *e* lahko v najrazličnejših pozicijah, pred naglasom (*lepóta*), po naglasu (*béremo*), v začetku besede (*enóten*) ali na koncu besede (*žéne*), je jasno, da nam je računati z raznimi odtenki, tudi če ne upoštevamo vpliva sosednih glasov na barvo. Kakor kratkopoudarjeni široki *e*, tako je tudi nepoudarjeni široki *e* lahko razmeroma ozek pa tudi zelo širok. Ako stoji v predakcentski legi (*česáti, ženè, težim, lepóta, zeléna, pletèn . . .*) je ožji, ako stoji po naglasu (*māžem, lijem, rēžem, kólnem, sūčem . . .*), širji, v doglasu ali izglasu pa najširji (*méne, tébe, góde, žánje . . .*). Pri artikulaciji najbolj širokih nepoudarjenih *e*-jev se jezik najbrž ne dotakne več neba, ampak samo še zadnjih kočnjakov in razmak čeljusti se približuje *a*-jevskemu razmaku. Z natančnejšimi opisi bi se izreka po nepotrebnem komplicirala, zato je najbolje prepustiti zdravemu okusu, da pogodi pravo barvo.

Opombe za pevce.

Ozki *e* kaže v petju iste dobre in slabe lastnosti kakor *i*¹¹, je zelo resonančen, nevaren za stiskanje v grlu in se rad navzame kričeče barve, ki jo je pa mogoče nekoliko omiliti s šobljenjem ustnic. Tudi s širokim *e*-jem ima pevec križe. Zaradi razmeroma velikega razmaka čeljusti je kritje težko in začetnik porabi zanj preveč sape.

Iz navedenega sledi, da ni priporočljivo začeti pevskega studija s tem vokalom, zlasti še zato ne, ker motijo številni odtenki začetnika in mu otežujejo nastavek. Najbližja pot k *e*-ju vodi preko *ö*-ja, t. j. tistega vokala, ki ga dobimo, ako artikuliramo *e*, pri tem pa zaobljimo ustnice. Toda o tem kaj več na primernejšem mestu.

Kakor pri solopetju, tako dela tudi pri zbornem petju barva *e*-ja pevcem in učiteljem mnogo preglavic. Pod vplivom črke in narečja pevci kaj radi izenačujejo *e*-je, t. j. pojejo vse v ozki ali široki barvi (Štajerci). Da trpi pri tem plastika in izrazitost besede, je razumljivo. V takšnem primeru je najbolje, da se pevci na živem vzgledu nauče prave barve. Pevovodja naj jim nekolikokrat pravilno izgovori napačne besede, in pevci naj jih v naravnem, nepri-siljenim govoru (posamezno in v zboru) tako dolgo ponavljajo, da zadenejo pravo barvo. Šele ko se jim je to posrečilo, naj nadaljujejo s petjem. Pravilno niansiranje vokalov v zboru je umetnost, ki bi jo morali vprav Slovenci posebno gojiti, da bi se čim bolj uveljavili naši sicer redko sejani, a izraziti vokali.

Posebej naj omenim še ozki *e* pred *r*-om, ki ga je v zadovoljivi barvi razmeroma težko zapeti. Radi sorodne artikulacije ne najde pevcu med *i*-jem in ozkim *e*-jem pravega odnosa, ako ga silimo, da poje v besedah kakor *véra, večer* ozki *e*. Zgodi se celo, da se pevec v tem primeru zateče k širokemu *e*-ju, kar je seveda še hujše, kakor če bi pel *i*. Zato je najbolje pustiti pevcem nekoliko svobode. Kdor more, naj poje ozki *e*, kdor ne more, pa *i*.

¹¹ Prim. C. Gl., I. 62. str. 146. »Opombe za pevce«.

Kakor sem se večkrat prepričal, je barva vokala, ki nastane, ako se zlijeta *e* in *i* v eno, popolnoma naravna in zveni v zboru neprimerno lepše, kakor pa če pojejo vsi pevci nekak prisiljen *e*. Pa tudi če bi peli *i*, kakor ga narod govori, ne bi bil velik greh. Celo naši pesniki, ki so gotovo občutljivi za lepoto besede, priznavaajo temu *e*-ju večkrat *i*-jevsko kvaliteto, kar dokazujejo najboljše sledeči verzi:

Tak tenka, tak *mirna*
je zarja *večerna*!

(Zupančič: Čez plan)

... kedar spusti večer
na zemljo fino pletene zavese,
skoz listje šelesti lehak zefir
in mesečina se na vodi trese.

(Zupančič: Albertina)

Ko tako je gledal v zvezde
vrh neba *večernega*,
zašumele so mu trave
sredi polja *širnega*.

(Kette: Noč na poljani)

Srcé mi je morjá širina *mirna*
in duša je morjá globoko dno,
skoz steklo vanj ne seže ti oko,
celo gladina bo ti neprezirna,

profesor moj! Ej, ladija *prešerna*,
ti skupaj zbito, zmašeno telo,
le glej, da te vihar razdel ne bo
prej, ko zasije zvezda ti *večerna*.

(Kette: Kritikom)

Če nastopijo takšna mesta v skladbah, jih je treba seveda izvajati s čistim *i*-jem, kakor zahteva stik.

Prav posebno mora pevovodja paziti, da ne zamenjujejo pevci *e*-jev s polglasnikom, toda o tem natančneje v naslednjem poglavju, kjer bom obravnaval ta vokal.

Dvoje novih in dvoje prenovljenih orgel.

Če bi naslednje orgle sodili po zunajosti, bi rekli, da so stare; saj so za oči take, kakršne so bile doslej, le da sta orgelski omari na Šmarni gori in Skarúčini na novo prepleškani in pozlačeni.

1. Na Šmarni gori.

Manual:

Pedal:

1. Principal 8'

9. Subbas 16'

2. Burdon 8'

10. Burdonal 8'

3. Flavta 8'

4. Gamba 8'

5. Vox coelestis 8'

Zvezi:

6. Oktava 4'

Superoktavna v manualu.

7. Flavta 4'

Manual na pedal.

8. Mikstura 2—3 vrstna

Zbiralniki: p, mf, Tutti.

Orgelska omara, ki je prej stala v parapetu (ogradi kora), je pomaknjena nazaj, da je spredaj prostor za igralnik in pevce. V ogradi sedaj stoji igralnik. Stare Rumpel-nove orgle je nadomestil mojster Franc Jenko z novimi. Od starih orgel je ostala samo omara in v dveh registrih po nekaj še dobro rabnih piščali.

Orgle, dasi so za cerkev z razmeroma veliko prostornino zelo majhne, cerkev vendar dobro napolnijo. In čeprav je intonacija mehka, nič siljena, vendar glas po cerkvi mogočno plava. Meh je izdaten, pnevmatika točna, piščali urno izgovarjajo. Orgle so po skrbnem, natančnem delu, lepi intonaciji izvrstno, navzlic samo enemu manualu zelo porabno delo.

2. Na Skarúčini.

Božja pot pri sv. Luciji na Skarúčini je namesto starih, dognanih Rumpelnovih tudi dobila nove orgle.

Manual:

1. Principal 8'
2. Burdon 8'
3. Gamba 8' — razdeljena v
bas in diskant
4. Vox coelestis 8'
5. Oktava 4'
6. Dulciana 4' — bas
7. Flauto traverso 4' — diskant
8. Mikstura 3—4 vrstna

Pedal:

9. Subbas 16'
10. Burdonal 8'

Zvezi:

Superoktavna v manualu.
Manual na pedal.
Zbiralniki: p, f. Tutti.

Hvale vredna posebnost teh orgel je, da imajo dva najbolj značilna registra: režočo gambo in žvižgajočo flavto, razdeljena v bas in diskant. To se pravi: nižji toni do malega fisa so register zase; višji toni od malega g so zopet register zase, tako da organist lahko rabi ali samo nižjo ali samo višjo vrsto piščali. Pri flavti 4' so v basu namesto flavtnih piščali mehke, nežne dulciane 4'. Vse to pa zato, da enomanualne orgle služijo za trio in za solistično igranje in tako odležejo za dvomanualne. Organist n. pr. za spremljanje v basu potegne dulciano 4', za solo pa ali gambo ali flavto, kar dela igro bolj živo, pestro, mnogo mikavnejšo, kakor če mora organist vedno pod vsemi prsti imeti isto barvo. — Saj taka delitev ni nič novega. Baročni mojstri so povsod, zlasti pa Italijani, v najboljši dobi registre vedno delili v bas in diskant.¹

Ne biló bi škoda, če bi bili razdeljeni še ostali registri — razen morda oktave 4'. Saj se danes celo miksture, če so dobro intonirane, dajo imenitno porabiti za dražljive barvne sestave s katerimi koli registri.²

¹ V Dalmaciji in Primorju n. pr. nisem našel nobenih starejših orgel, ki bi ne imele tako deljenih registrov. Seveda se pa zdi, da vrednosti takih starejših orgel ne znajo ceniti. Nekaj takih orgel so na veliko škodo cerkvam in cerkveni glasbi uničili. Razvaline, pišli ostanki, še pričajo, da bi jih bilo moči z razmeroma majhnimi stroški ohraniti in narediti, če že ne povsod za kraljevsko, pa gotovo za dobro rabno sredstvo cerkvene glasbe. Stroški za dobro urejene orgle bi bili komaj kaj večji, kakor so bili za harmonije, ki po orglah žalostno tožijo. Zlasti je škoda enih orgel, ki so bile izdelek najboljše dobe italijanske orgelske umetnosti in so za nas pomenile višek, cvet baročnega orglarskega znanja in spretnosti, saj bi bile po dispoziciji, intonaciji in zlasti po čudovitem plenu nad vse važen, edinstven primer, če bi se bile ohranile. Pa jih je mojster, ki ni imel prav nobenega čuta za lepoto orgelskega zvoka, razdejal, celo čudoviti prospekt in z njim ves dragoceni, po tonu in materialu izredno visoko vredni principal (100% kositer-cin!) in z njim vred še elegantno zunanjo obliko orgel in z njo plemeniti pogled na orgle prostaško uničil. In kolavdatorsko poročilo je to barbarsko ravnanje z dragoceno umetnino še hvalilo! To se tem bolj čudno zdi, ko imajo prav naši Dalmatinci za umetnostne starine sicer tako tenek, živ čut...

² Tako delitev je škofijski izvedenec želel že za orgle na Primskovem na Dolenjskem; pa še ni misel dozorela in se ni zdela užitna. Zato smo veseli, da se je vsaj zdaj začelo. Saj bo raba pokazala, da naj vsake enomanualne orgle — če že morajo biti, če dvomanualnih res nikakor ni moči napraviti — imajo vsaj registre razdeljene v bas in diskant.

Da ne pozabimo: delo je izvršeno zelo skrbno, novi igralnik lep, pregleden, meh zadosten, točnost pnevmatike vzorna, intonacija značilna, pa umerjena, delo vse hvale vredno.

3. V Šmartnem pri Litiji.

V mogočno dekanijsko cerkev v Šmartinu je pred 30 leti mariborski mojster Brandl postavil nove orgle. Ze pri kolavdaciji ni šlo vse prav točno. Pozneje je bila vedno kaka težava, tako da zadnja leta kar niso mogle več služiti. Sedaj so vse prenovljene. Nove so vse sapnice, releji, meh, ventilator in nekaj kositrnih piščali v nekaterih registrih. Namesto temnega, mazavega registra burdona 16', ki je vsem orglam delal glas težak, pregost, je II. manual dobil register *vox coelestis* 8', ima rahlo lijaste, t. j. proti vrhu širše piščali registra dolce; tega pa zato, da je glas tega nežnega registra bolj telesen, poln.

Druge piščali so stare; mojster Jenko jih je samo preintoniral, to pa tako srečno in spretno, da se je prejšnji trdi, togi glas izpremenil v mehkega, voljnega, plavajočega, navzlic izdatni moči kar božajočega; človek kar strmi, za koliko spreten mojster zna intonacijo, to se pravi, glas in njegov značaj in barvo zboljšati. Mislim, da bi se Brandl sam, če bi bil še živ, čudil, da njegove orgle sedaj tako točno delujejo in tako lepo, mogočno, prijetno, živo pojó. Funkcija pnevmatike in vseh priprav je izvrstna.

Dispozicija je sedaj taka:

I. manual:

1. Principal 16'
2. Principal 8'
3. Burdon 8'
4. Flavta 8'
5. Gamba 8'
6. Salicional 8'
7. Oktava 4'
8. Cevna flavta 4'
9. Flautino 2' (širok, koničen)
10. Kornet (zelo ozek, gampen)
11. Mikstura
12. Tromba 8'

II. manual:

13. Violinski principal 8'
14. Flavta 8'
15. Eolina 8'
16. Vox coelestis 8'
17. Rog 4'
18. Flauto traverso 4'
19. Klarinet 8'

Pedal:

20. Principalbas 16'
21. Violon 16'
22. Subbas 16'
23. Oktavni bas 8'
24. Kvinta 10
25. Pozavna 16'

Vse troje orgle so delo mojstra Franca Jenka iz Št. Vida pri Ljubljani, ki je svojo darovitost pa hkrati veliko spretnost in vestnost pokazal pri novih, nič manj — rajši bolj — še pri preurejenih, predelanih orglah.

4. V Kamniku pri frančiškanih.

68 let so vzdržale Goršičeve orgle. Lesene piščali in sapnice so črvi preluknjali, mehanična traktura je sicer še delovala, zelo je bila pa zaželeno nova, da bi se igranje olajšalo. Tudi sicer je bilo skoraj v vsakem registru treba kaj novih piščali — včasih kar cele vrste — zlasti pa čisto novih registrov, da se stari, težki, nekoliko mazavi glas orgel poživi in postane svetel, jasen, gibek. Tako je nastala nova dispozicija:

I. manual:

1. Viola 16' (27 najnižjih novih)
2. Principal 8' (na novo izglajen)
3. Burdon 8' (nov)
4. Salicional 8' (12 največjih novih)
5. Koncertna viola 8' (2 vrstna, nova)
6. Oktava 4' (12 nižjih novih)

7. Harmonična flavta 4'
8. Superoktava 2'
9. Kornet 3—5 vrsten (razen 1 $\frac{1}{3}$ ' vse štiri vrste nove)
10. Mikstura 5 vrstna
11. Tromba 8' (nova)

II. manual:

12. Violinski principal 8' (12 večjih novih)
13. Cevna flavta 8' (12 večjih novih)
14. Vox coelestis 8' (2 vrstna, nova)
15. Rog 4' (1 oktava nova)
16. Flauto dolce 4'
17. Kvinta 2²/₃' (nova)
18. Flavtica 2' (nova)
19. Terca 1²/₃' (nova)
20. Oboa 8' (nova)

Pedal:

21. Principalbas 16'
22. Subbas 16' (nov)
23. Salicet 16' (iz št. 1.)

24. Oktavni bas 8'
25. Burdonal 8' (iz 22)
26. Pozavna 16' (nova)

Zveze:

Man. II—I	Superokt. II
Superokt. II—I	I—ped.
Subokt. II—I	II—ped.
Superokt. I	Superokt. I—ped.

Zbiralniki:

- p, mf, f, pleno, tutti
 Prosta kombinacija
 Generalni crescendo (valj)
 Ped. avtom. (proč)
 Jezičniki (proč)

Omara je ostala stara, niti prepleškana ni, dasi bi morda ne bilo napačno, če bi jo bili prepleškali in zlato očistili, zlasti ker je cerkev sicer vsa prenovljena in z umetniško roko poslikana. Pač pa se prospekt (ospredje) omare lesketa v srebrnem svitu preuglajenih piščali mogočnega principala. Vendar je navzlic temu, da so orgle zelo povečane, mojster omaro zmanjšal: kar iz srede ji je po širini izžagal znaten del stranskih sten in omaro za toliko stisnil in potisnil nazaj, tako da je na prej pretesnem koru dobil tudi za največji zbor in še za orkester dovolj prostora.

Novi meh in nove sapnice stoje v treh nadstropjih drug nad drugim, pa vendar to glasu nič ne ovira. Saj je glás polnih orgel mogočen, da tudi polno cerkev obvlada. Tako jo napolni, da se človeku zdi, da v brezbrežnem, neugnanem valovanju kar plava.

Zelo dobri so novi alikvoti v II. manualu. Najprej dajo II. manualu življenje in čisto svojsko barvo, pa tudi vsem orglam izdatno pomagajo do večjega blišča. Posebno so pa neprecenljivi za zveze z drugimi registri. Intonirani so tako izvrstno, da kate-rega koli brez skrbi prideneš kateremu koli registru, pa boš vedno presenečen prisluhnil novemu dražestnemu zvoku. Spreten organist ima prav v teh malih samostojnih alikvotih neizčrpno, venomer se izpreminjajočo glasbeno barvno paleto.

Posameznih registrov ne bomo ocenjevali, saj so vsi brezhibni. Posebno lepa se bo poslušalcem zdela dražljivo intonirana, ko ton spretnega goslača kar čustveno valujoča koncertna viola. Tenkosluhi glasbenik se bo pa morebiti še bolj naslajal s čudovitim zvokom harmonične flavte, ki ima takozvano lomljeno menzuro < >, to se pravi proti sredini registra menzura (premer) piščali močno narašča, tako da piščali dobe mere širokega registra »cor de nuit« (Nachthorn), proti višini se pa menzura zopet zoži. Sredina ima v resnici tudi mikavni, s tajinstveno tenčico zastrti značaj piščalke, katere pritaženi glasovi prihajajo iz neznanih skrivnostnih nočnih dalj... Božične praznike n. pr. mora organist in morajo poslušalci nad njimi imeti posebno veselje.

Jezičniki orglam vrednost seveda podvoje. Nekaj zaradi izredne mogočne moči, kakršno imata tromba in pozavna; nekaj zaradi svojevrstne barve, kakor jo ima oboa, ki je solistični register izbrane lepote.¹

Da je delo izvršeno vestno, material dober, zanesljiv, pnevmatika točna, brez kakršnega koli zastanka, sapa mirna, igralnik eleganten, sploh vse: glas, funkcija, delo vzorno, pri mojstru Jenku ni treba posebej omenjati.

Če torej povzamemo vse, kar smo videli in slišali, moramo reči: orgle so vsestransko zadovoljivo, odlično delo.

Kimovec.

¹ Če bi orgle imele zatvornice, bi nalašč za oboo kazalo vdlati počasen, miren, tremulant, ki bi sijajni učinek tega registra še mogočno stopnjeval. Morebiti bi tak skrbno umerjen tremulant kar brez zatvornic dobro učinkoval.

Organistovske zadeve.

Ljubljanski »Škofijski list« je v prilogi letnika 1938, šte. 7, objavil razpravo »Iz uprave ljubljanske škofije«, ki jo je po odgovorih na vprašalno polo za pripravo nove škofijske sinode napisal vseučiliški profesor dr. Alojzij Odar. V 8. poglavju navaja podatke glede organistov in cerkovnikov in pravi sledeče:

Organisti in cerkovniki.

O organistih in cerkovnikih je izdala sinoda iz l. 1908. poseben red (latinski tekst na str. 38—49, slovenski tekst na str. 178—188). Red ima pet poglavij: I. o podelitvi službe, II. o življenju in raznih odnošajih organista in cerkovnika; III. o dolžnostih organista; IV. o dolžnostih cerkovnika in V. o plači. Tu nas zanima prvo in peto poglavje.

Organiste in cerkovnike nastavlja in odpušča po gornjem redu cerkveno predstojništvo (župnik in ključarja). »Občini v tem oziru ne pristojata nikakr pravica, tudi ne v primeru, če organist ali cerkovnik dobiva celoma ali deloma plačo od občine; izvzeti so primeri, v katerih se je pravica pravno pridobila.« Ali je organist potreben, odloči škofijski ordinariat. Te določbe so v skladu s kan. 1185, ki sicer določa, da nastavlja in odpušča organiste in cerkovnike župnik sam, a dodaja »salvis legitimis consuetudinibus et conventionibus et Ordinarii auctoritate«.¹

Peti oddelek v navedenem škofijskem redu govori o plači organistov in cerkovnikov. V uvodu se poudarja, da je to vprašanje jako težko in da se ne dá po vseh župnijah enako rešiti. »Razmere v posameznih župnijah in sedanje stanje je tako različno, da škofijska sinoda ne more podati splošnih odredb, na katere bi bile vezane vse župnije. Zaradi tega hoče sinoda le pokazati pot, po kateri naj skušajo župniki priti do ugodne rešitve.« Župniki »naj namreč ne zamude nobene ugodne prilike, da se vprašanje reši, ampak naj se na vso moč potrudijo, da se srečno reši« (str. 187).

Sinoda nato »pokaže pot« v trinajstih točkah (str. 187/8). Od teh omenim le nekatere: 1. V majhnih župnijah naj se službi organista in cerkovnika združita. 2. Večkrat obstoje dohodki cerkvenih uslužbencev v biri; župniki naj pazijo, da se ne bo bira zmanjšala. 3. Župniki naj po možnosti poskrbe, da se s konkurenčnimi obravnavami določi in zagotovi plača organistov in cerkovnikov. 4. Organistu in cerkovniku se sme dati ob slovesnejših prilikah nagrada iz cerkvenih dohodkov.

Dejansko stanje je v škofiji tole:

Organista ima 236 župnij, 33 župnij je brez njega. Nekaj redovniških župnih cerkva ni upoštevanih.

Med župnijami, ki so brez organista, so po večini tiste, ki štejejo malo vernikov (n. pr. Golo, Borovec, Gotenica, Polom, Spodnji log, Topla reber, Dobovec, Hotič, Soteska, Ljubno, Ovsišje, Grčarice, Turjak, Vel. Poljane, Sinji vrh); nekaj župnij je pa tudi večjih (n. pr. Vodice, Osilnica, Stara cerkev).

V 110 župnijah opravlja ista oseba cerkovnikovo in organistovo službo, v 126 župnijah imajo posebnega cerkovnika in posebnega organista.

Za vzdrževanje organista in cerkovnika je poskrbljeno v različnih župnijah na zelo različne načine in v zelo neenaki meri. Podrobne podatke moram opustiti, ker jih ni mogoče spraviti v sistem. Velik del vzdrževalnine organistov in cerkovnikov obstoji v biri. Podatki glede te bire v odgovorih na vprašalno polo niso vsi točni, toda toliko sem ugotovil, da znaša bira za cerkovnike

¹ Med te »konvencije« spada določba našega škof. ordinariata, da župniki prosilce predložijo v pregled in izbero ravnateljstvu orglarske šole. — Ur.

in organiste vsaj eno četrtno celotne bire. Podrobnejši podatki bodo navedeni v odstavku o biri.

S konkurenčno obravnavo je določena plača organistu ali cerkovniku, oziroma obema, v 69 župnijah. Zneski so večkrat zelo nizki, n. pr. po 250 din mesečno.

Pri proučevanju podatkov o vzdrževanju organistov in cerkovnikov sem dobil vtis, da pač ni mogoče urediti vzdrževalnine po vseh župnijah enako, kakor je že ugotovila sinoda iz l. 1908., toda določiti bi se moral nekak eksistenčni minimum za vsako župnijo posebej in vsaj ti najnižji prejemki bi se morali zasigurati. Sedaj je po mojem mnenju vse preveč prepuščeno dobri volji krajevnih faktorjev, in to ne samo v dejanskem življenju, temveč v samem sinodalnem redu, ki vsebuje določbo kot n. pr. »župniki naj skušajo priti do ugodne rešitve« ali »župnik naj tudi skrbi, da se dohodki... zvišajo na primerno vsoto« ali »kjer dopuščajo cerkveni dohodki, ne bo napačno, če se organistu ali cerkovniku ob slovesnejših prilikah... podeli v pomoč primerna denarna nagrada.«

Koncertna poročila.

I. Koncerti v Ljubljani. O priliki razstave bolgarske knjige je 27. oktobra koncertirala bolgarska pianistinja prof. Zeni Kovačeva. Izvajala je Mozartovo Fantazijo v c-molu, Beethovno Sonato op. 78, Schumannov Karneval, Chopinov Nokturno in Impromptu, Čankova Bolgarske motive, Vladigerova Valček in De Fallov Ples. Izvajanje je bilo v celoti dobro, solidno. Raje pa bi bili slišali ob tej priliki več slovanske in še zlasti bolgarske glasbe. — Velik glasbeni dogodek je bil kmalu nato koncert poljskega pianista Ignacija Friedmana, velikega, zrelega in povsem ustaljenega mojstra. Friedman je izvajal klasike Mozarta, Hummla, Haydna in romantike: Chopina, Schumanna, Liszta. Njegova igra je bila visoko virtuoзна, pa hkrati tudi dinamično skrajno odtehtana, zlasti njegov mehki ton presenetljivo lep. Ves koncert izreden umetniški užitek. — 3. decembra se je vršila v operi Kogojeva akademija. Operni orkester je izvajal Musorgskega »Noč na pusti« in Borodinovo predigo iz Kneza Igorja, peli so: Heybalova eno Kogojeva in dr. Švarovo pesem, Bašičeva Mendelssohnovo arijo »Slušaj Izrael« in Zajčeva Domovini in ljubavi, Lupša en Adamičev in en Premrllov samospev, Kogojeva en Kogojev in en Wagnerjev samospev; recitirali so Lipah, Šaričeva, Danilova in Jan, plesala Wisiakova. — 17. novembra je nastopila Ljubljanska filharmonija s svojim 13. simfoničnim koncertom. Pod odličnim vodstvom Draga Maria Šijanca so bile izvajane sledeče skladbe: Rahmaninova koncert za klavir in orkester v c-molu s solistom, klavirskim virtuosom, prof. Antonom Trostom, Lajovčev »Caprice« in Čajkovskega VI. simfonija v h-molu (Patetična). Orkester je bil prav dobro pripravljen. Trost je odigral klavirski koncert z mojstrsko tehniko, globokim in tenkočutnim doživetjem. Šijanec se je kot dirigent izredno odlikoval v Čajkovskega simfoniji, ki jo je vodil brez partiture z velikim zanosom in vso natančnostjo. — 18. novembra je bil na II. realni drž. gimnaziji koncert »Grafike«. Nastopila sta pevski zbor pod vodstvom prof. Danila Cerarja in orkester pod vodstvom Karla Tartarja. — 21. novembra se je vršil radijski spominski koncert ob 25letnici smrti slovenskega skladatelja Davorina (Martina) Jenka. — 22. novembra na god sv. Cecilije je bil orgelski radijski koncert Stanka Premrla. — 24. novembra je koncertiral slavni čelist Enrico Mainardi. Igral je Tartinija, Bacha, Schumanna, lastno Serenado in Pastoralo, Roselinija in Casello. Velikega umetnika je na klavirju spremljala gospa Ada Colleoni-Mainardi. — 1. decembra je bil običajni novinarski koncert. Sodelovala je vojaška godba, akademski pevski zbor in razni solisti. — 15. decembra je pevsko društvo »Ljubljanski Zvon« priredilo koncert Prelovčevih skladb. Nastopil je zbor

z več pesmimi pod vodstvom Doreta Matula in več solistov. — 18. decembra je bil koncert Delavskega pevskega društva »Tabor«. Nastopil je mešani zbor pod vodstvom pevovodja Gučka in nekateri solisti. — 19. decembra je koncertiral ruski pianist Nikola Magalov. Igral je Bacha, Scarlatija, Chopina, Liszta, Ravela in Skriabina. Izkazal se je velikega umetnika. — Cerkveni pevski zbor v Sp. Šiški je priredil 8. decembra cerkveni koncert ob 20letnici pevovodstva g. Rudolfa Kranjca in v proslavo Brezmadežne. Izvajal je Marijine pesmi in druge pevske skladbe pretežno slovenskih skladateljev. — 10. decembra se je vršila Izselska akademija. — 22. septembra se je vršil radijski orgelski koncert prof. M. Tomca. Izvajal je Regerja, Kreka, Premrla, Hochreiterja, Osterca in lastne skladbe. — 23. decembra je bil radijski orgelski koncert prof. P. Rančigaja pod naslovom »V svitu božiča«. —

II. Koncerti drugod. Ljubljanska Glasbena Matica je priredila 1. in 3. decembra dva dobrodelna koncerta v Belgradu. Na prvem so izvajali Škerjančevo simfonično kantato za soli, zbor in orkester. Na drugem pa vokalne skladbe jugoslovanskih skladateljev. 2. decembra je Glasbena Matica koncertirala z vokalnimi deli v Pančevu. Vse tri koncerte je vodil ravnatelj in pevovodja Mirko Polič. — Novinarska koncerta sta se 1. decembra vršila tudi v Mariboru in Celju. — O koncertu pevskega društva »Maribor« v Mariboru poročamo na drugem mestu. — V Kamniku se je vršil 12. novembra cerkveni koncert o priliki blagoslovitve novih orgel. — V Zagorju ob Savi se je vršil pevski koncert tamošnjega pevskega društva. — Slovenski virtuozi na kitari g. Stanko Prek je koncertiral v Belgradu. St. Premrl.

CERKVENI KONCERT KAMNIŠKEGA FRANČISKANSKEGA ZBORA ob blagoslovitvi prenovljenih orgel.

12. novembra popoldne ob štirih smo po slovesnem blagoslovu najprej poslušali razlago novih orgel. Tako preprosta in nazorna je bila razlagalčeva beseda, da je vsak poslušalec menil, da mu orgle, njih ustroj in delovanje niso nobena skrivnost več. Veselje nad svojevrstno pa razumljivo razlago je iz radostnih oči in na smeh ubranih lic kar žarelo.

Razlagi je sledil koncert frančiškanskega zbora, ki ga je za to slovesnost izborno pripravil organist in pevovodja fr. Kanizij Fricelj, ki je za orglami zbor spremljal, pa nam tudi vse samostojne orgelske točke zaorgljal.

Spored, dasi je imel samo osem točk, je bil sestavljen zelo preudarjeno, tako da se je vtis od skladbe do skladbe stopnjeval. Orglam samim je odmenil štiri skladbe. Organist je začel s Pagellovim »finalom iz 2. orgelske sonate«, modernim, malo krhkim, semtertje po Bachu dišečem delu. Ob Bachovem »preludiju in fugi v C-molu« je poslušalstvo že bolj zaživelo. Ogenj C. Franckovega »postludija« (Sortie) je vse kar elektriziral, nazadnje nas je pa še gladko, neumorno tekoči dr. Kimovčev »Sine fine« malo pobožal in pozibal. Organist se je držal odlično.

Prav tako nam je zbor odlično zapel štiri tehtnejše skladbe. Kako točno in smiselno se je n. pr. razvijala fugeta v dr. Kimovčevi pesmi »Pod tvoje varstvo«, dasi teče celo v molu, kateremu ušesa naših pevcev niso naklonjena! — In veličastni »Evharistični tron«¹ P. H. Sattnerja — kako ubrano je zvenel, kako se lepo stopnjeval, kako jasno, čisto splaval nad nami! Prav tako je bila učinkovita Foersterjeva sedmeroglasna »Ave Maria«. Zdi se pa, da bi se lepota eterično zamišljenih višjih glasov pri teh izvrstnih glasovih dala še stopnjevati. Koncert je dostojno kronala Händlova na široko zasnovana skladba »Aleluja«, ki je pevski zbor njeno kontrapunktično na vse strani se prepletajočo tkivo lahkotno, jasno razpletal, da je potek posameznih glasov in razvoj celote vsak poslušalec dobro sledil in po svoje doumel. — Za slovesni blagoslov, ki

¹ Skladba je primerna za koncertno, manj za petje med mašo.

ga je imel kamniški dekan in častni kanonik M. Rihar, je zbor z razumevanjem zapel čustveno razgibani, melodično izmed vseh slovenskih skladb na to besedilo najznačilnejši pa tudi najučinkovitejši Riharjev »V zakramentu«. Patetična solistovska mesta so bila zelo umerjena, pa bi tudi smela razviti vso svojo za našo glasbo nena- vadno, pa ušesu in srcu nad vse prijetno čustveno vsebino. Seveda bi bilo prav, če bi izdaja sama to imela vsaj toliko nakazano, kolikor se sploh nakazati da. — Prav pri tej, z ognjem zapeti skladbi smo s posebno paznim ušesom šli za izredno spretno, duhovito registracijo. Spremljevalec se je povzpел do tega, kar si najboljši slovenski organist komaj kdaj ali nikoli ne upa: v koncu pri besedah »trdna vera, vera itd.«, za okrepitev ni potegnil enega ali dva osemčevljska močna registra, ampak dvočevljskega in s tem nad petje in orglanje razlil čudovito migljajoče lesketanje, izra- zito pa hkrati milo, ki je kakor peneče se vino človeku prevzelo ne samo sluh, ampak vso notranjost.²

Morda se nikjer drugje nismo tako zavedeli, kako ima spremljevalec tenek sluh, pa tudi pogumno iznajdljivost. Dirigiral je p. Francè Ačko.

Koncert je v celoti bil odličen; z veseljem in užitkom smo ga poslušali.

Kimovec.

Dopisi.

Ljubljana. (Sporedi stolnega kora pri slovesnih mašah od oktobra do konca de- cembra 1939.)

3. septembra (XIV. nedelja po binkošti in angelska): Missa de Angelis (koral), Foerster: gradual, Goller: ofertorij.
6. septembra (kraljev rojstni dan): Brosig: Missa in H-moll, Griesbacher: gradual in ofertorij, Premrl: Tebe Boga.
8. septembra (Marijino rojstvo): Premrl: Missa in hon. Beatae Mariae Virginis, Brosig: gradual, Rihovsky: ofertorij, Premrl: Marija, dobrotno nam ohrani dom in rod.
10. septembra: (XV. nedelja po binkošti): Mav: Missa s. Vincentii P., Foerster: gradual, Goller: ofertorij.
17. septembra: (XVI. nedelja po binkošti): Kimovec: Missa montana, Premrl: gradual, Goller: ofertorij.
24. septembra (XVII. nedelja po binkošti): Premrl: Missa s. Christinae, Foerster: gradual, Goller: ofertorij.
1. oktobra (rožnovenska nedelja): Vodopivec: Missa in hon. Nativitatis beatae Mariae Virginis, Foerster: gradual, Rihovsky: ofertorij.
8. oktobra (XIX. nedelja po binkošti): Sattner: Missa seraphica, Premrl: gradual, Goller: ofertorij.
15. oktobra (XX. nedelja po binkošti): Brosig: Missa in F-moll, Griesbacher: gradual, Goller: ofertorij.
22. oktobra (misijonska nedelja): Kimovec: Missa montana, Premrl: gradual, Goller: ofertorij.
29. oktobra (praznik Kristusa Kralja): Premrl: Hvalnica Kristusu Kralju, Nowowiejski: Missa pro pace, Kimovec: gradual, Premrl: ofertorij, Vodopivec: Kristus Kralj, Hribar: V Zakramentu, Kimovec: Hvaljen bodi Bog, Premrl: Kristus Kralj.
1. novembra (Vsi svetniki): Premrl: Vsi svetniki (E), Premrl: Missa s. Jo- sephi, Foerster: gradual in ofertorij, Premrl: Vsi svetniki (D).
2. novembra (verne duše): Grum: Requiem, Premrl: Reši me (meš. zbor).

² Seveda moram organistom v pomirjenje poudariti to, da tako intoniran 2' register komaj katere orgle imajo; saj ga občutno pogrešajo največje v Sloveniji: stolne v Ljubljani.

5. novembra (zahvalna): Kimovec: Missa in hon. Ss. Cordis Jesu, Foerster: gradual, Goller: ofertorij, Haydn: zahvalna, Kimovec: V Zakramentu.
12. novembra (XXIV. nedelja po binkoštih): Premrl: Missa s. Nicolai, Foerster: gradual, Goller: ofertorij.
19. novembra (XXV. nedelja po binkoštih): Vodopivec: Missa in hon. Nativitatis B. M. V., Foerster: gradual, Goller: ofertorij.
26. novembra (zadnja nedelja po binkoštih): Sattner: Missa seraphica, Premrl: gradual in ofertorij.
3. decembra (I. adventna nedelja): Missa in Dominicis Adventus et Quadragesimae (koral), Credo (I.), Foerster: gradual, Goller: ofertorij.
8. decembra (Marijino brezmadežno spočetje): P. Dr. Bernardin Sokol: Missa »Gaudens gaudebo«, Foerster: gradual, Stefanus Waller: Ave Maria (sopran-solo z orglami in goslimi), Sattner: Brezmadežna.
10. decembra (slovesni patrocinijski sv. Nikolaja): Premrl: Sv. Nikolaj, Dr. P. Bernardin Sokol: Missa »Gaudens gaudebo«, Foerster: gradual, Hlond: S. Nicolae, Šček: Sveti Nikolaj.
16. decembra (prvi dan slovesnih zornic): Missa de Angelis (koral), Foerster: gradual (G), Železnik: Ave Maria (F), Kenda: V Zakramentu, Železnik: Vi oblaki ga rosite.
17. decembra (drugi dan slovesnih zornic in III. adventna nedelja): Foerster: Missa s. Caeciliae, Foerster: gradual (F), Griesbacher: Ave Maria, Kimovec: V Zakramentu (3), Mav: Kraljica angelska. — Mav: Missa s. Vincentii P., Premrl: gradual, Železnik: Ave Maria (F).
18. decembra (tretji dan slovesnih zornic): Kimovec: Missa pastoralis, Premrl: gradual, Goller: ofertorij, Kimovec: V Zakramentu (12), Sattner: Brezmadežna.
19. decembra (četrti dan slovesnih zornic): Premrl: Missa s. Nicolai, Foerster: gradual (G), Griesbacher: Ave Maria, Kimovec: V Zakramentu (11), Železnik: Bodi nam pozdravljena.
20. decembra (peti dan slovesnih zornic): Missa de Angelis (koral), Foerster: gradual, Griesbacher: Ave Maria, Kimovec: V Zakramentu (4), Mav: Kraljica angelska.
21. decembra (šesti dan slovesnih zornic): Gruber: Missa »Mater Dolorosa«, Griesbacher: gradual, Premrl: Ave Maria (G), Premrl: V Zakramentu (2), Železnik: »Poslan z nebes je angel«.
22. decembra (sedmi dan slovesnih zornic): Schweitzer: Missa Ss. Angelorum Custodum, Foerster: gradual, Dom Pothier: Salve Mater, Premrl: V Zakramentu (5), Adamič: Zdrava Mati.
23. decembra (osmi dan slovesnih zornic): Gruber: Missa Dominicalis II, Foerster: gradual; po rec. ofertoriju: adventna pesem.
24. decembra (osmi dan slovesnih zornic in božična vigilija): Missa de Angelis (koral), Foerster: gradual, po rec. ofertoriju: adventna pesem. — Kimovec: Missa pastoralis, Foerster: gradual, Premrl: Ave Maria (G).
25. decembra (Sv. večer in Sv. dan): Gruber: Sveta noč, Mav: Nocoj pri Betlehemu, Goller: Missa Loretto, Premrl: gradual, Schnabel: Transeamus; Ačko: Počivaj, milo Detece, Premrl: Le spi, nebeško Dete ti. — Rihar: Zveličar nam je rojen zdaj; Filke: Missa »Oriens ex alto«, Premrl: gradual, Filke: ofertorij, Premrl: Zveličar preljudi rodi se nocoj.
26. decembra (sv. Štefan): Wagner: Missa »Jubilato Deo«, Foerster: gradual, Schnabel: Transeamus, Cvek: Raduj, človek moj.
31. decembra (Nedelja v osmini božiča): Rihovsky: Missa Loretto, Foerster: gradual, Hlond: Adeste fideles.
»Pokropi me« smo peli: koralnega, dr. Kimovčeve, Premrlove in Rožančevega iz C. Gl. 1939.

St. Premrl.

Škofja Loka. Precej časa je že preteklo, kar smo v »Cerkvenem Glasbeniku« brali zadnje poročilo iz Škofje Loke. Zato Vas prosim, g. urednik, da sprejmete te skromne vrste o cerkvenem petju pri nas.

Kjer je več cerkva, je tudi več petja; zato je pri nas tega dosti, ker imamo tri cerkve, v katerih pojo. Začnem kar pri glavi, pri farni cerkvi. Mešani zbor ima kakih 45 pevskih moči, med temi nekaj mlajših, ki niso še dolgo pri zboru, a bodo zboru v precejšnjo pomoč. Zbor, ki je že sam na sebi dober, se bo sčasoma še zboljšal in mu je napredek zagotovljen, ker je v dobrih rokah. Težje gre z moškim zborom. Naj bi se tudi ta poživil in dopolnil. To bi obiskovalce cerkve zelo razveselilo. Na Božič so pri slovesni maši precej dobro izvajali Kempterjevo latinsko mašo.¹ Na praznik svetega Štefana smo pa slišali s kora zbor slepcev iz Doma slepih v Stari Loki. Peli so kar dobro. Zbor je glasovno dobro zastopan, manjka mu samo živahnosti, kot jo ima domači mešani zbor. Peli so božične pesmi novejših skladateljev. V kapucinski cerkvi petje peša; tudi nobenih novih pesmi ne slišimo več. Pri zboru, ki šteje sedaj kakih 12 pevk in pevcev, samih dobrih moči, bi se pri boljšem vodstvu mogli doseči boljši uspehi. Petje vodi, prav za prav samo avtomatično spremlja organistinja-samoukinja. Vsako pesem »vlečejo«. Ne vem, kaj bi Vi, g. urednik, rekli, ako bi slišali kake Vaše skladbe, ki imam njih tempo v spominu še iz ljubljanskih let kot Vaš učenec. — V nunski cerkvi se od nedelje do nedelje pri jutranjih mašah razlega ljudsko petje, ki kar dobro napreduje. Želeli bi le, da bi se pri teh mašah pele res samo ljudske pesmi, zlasti kadar je cerkev polna vernikov in ako ni na koru dosti pevk. — Končno moram grajati to, da se Novega leta dan v župni cerkvi pri maši z ljudskim petjem ni nič orglalo, kakor se sicer. — Končam z željo, naj bi pri nas cerkveno petje in glasba čim bolj napredovala, saj za Boga je »najlepše premalo lepo«. Pirc Valentin.

Kuna (Dalmacija). 22. novembra 1939 sem dobil poziv našega rojaka iz Janjine, vlč. g. Kosta Selaka, da prisostvujem klavirskemu koncertu (na lepem Kacinovem pianinu) v čast sv. Cecilije, zavetnice cerkvene glasbe.

Že vnaprej sem vedel, da g. župnik pripravlja za ta večer nekaj prav posebnega, toda kar sem čul in videl, me je na vso moč presenetilo. Saj je bila to proslava našega skladatelja msgr. Stanka Premrla.

V mični dvoranci župnišča se je na večer točno ob 8. uri zbrala lepa družba izobražencev, gladna in žejna čuti musico divino. Vprašam poleg sebe sedečega gospoda, kdo bo igral in pel na koncertu. Namesto njega pa mi odgovori »hudomušni« Don Kosto, ki naj mi blagohotno oprostí ta epiteton: »Ne bodi tako firbčen, boš že videl!« In vdal sem se v božjo voljo ter čakal, a ne dolgo. Kar iznenada stopi pred zbrano občinstvo sam gospod župnik iz prelepe Janjine ter prečita spored:

1. Sv. Cecilija,
2. Maestoso v D,
3. Fantazija »Sveta noč«,
4. Pastoral v G,
5. Preludij iz božične suite,
6. Andante festoso v Es,
7. Tokata,
8. Fuga v G in
9. Cerkevna koračnica v F — vse zložil Stanko Premrl, ravnatelj stolnega kora in orglarske šole v Ljubljani.

Po temperamentnem uvodu je župnik še prav posebno poudaril, da za proslavo sv. Cecilije pač ni mogel najti lepšega in pestrejšega programa nego so divne Premrlove skladbe, ki so našle vse priznanje daleč izven meja naše kraljevine.

¹ Čudno, da so nekateri cerkveni pevovodje za to mašo tako navdušeni in da jo še vedno in vedno prinašajo na kor, ko je vendar dovolj znano, da je — kljub marsikaterim glasbenim lepotam — vendar v splošnem premalo liturgična. Op. ur.

S prirojeno mladeniško živahnostjo sede župnik pred pianino in začne igrati komad za komadom. Pri vsakem delu se stopnjuje navdušenje in občudovanje navzočih. Saj je skromni naš Don Kosto pravi umetnik na klavirju! Kako sem bil tudi jaz navdušen ob zvokih teh izbranih elitnih točk! Kdo bi si mogel misliti, da bomo mi »izoliranci« čuli na daljnem jugu našega prvaka Premrla, in to izpod prstov tako odličnega interpreta? To je bil za vse navzoče užitek prvega reda in resnični glasbeni doživljaj!

Spretno, precizno igranje, občutena dinamika in umestna agogika so že za poklicnega glasbenika trd oreh. Kdor pa hoče našega Premrla brezhibno podati, mora znati več nego hruške peč; ali mislim, da bi bil sam skladatelj užival in se z nami radoval, ko bi bil čul nežnega Dona Kosta, kako ga je mojstrsko podajal. Zato pa nismo štedili z aplavzom in zaslužno pohvalo, kar je dobri Don Kosto v polni meri zaslužil. Zlasti se je odlikoval pri zadnjih treh točkah programa. Kar žarelo nam je lice, ko so mu mehki prsti božali črne tipke.

Celotni spored je absolviral Don Kosto sam, brez dolgih odmorov, prej nego v eni uri. Še in še bi bili radi kaj čuli, toda naš gostitelj nam je poleg duševne hrane pripravil taudi telesno: un po' di quell' buon!

Ko smo mu vsi hiteli čestitat, bi ga bil najraje objel. Na vprašanje, če nas misli še kdaj iznenaditi, mi odvrne, da pripravlja in študira koncert Železnik-Tome, ki bo v začetku novega leta 1940, da glasbo ljubeče dalmatinske Hrvatse seznanj z našimi slovenskimi mojstri. Že vnaprej sem se mu priporočil, da me i takrat pozove. Z iskreno zahvalo sem se od blagega Dona Kosta poslovil.

*

Naš Don Kosto je prav za prav Griesbacherjev učenec, s katerim ga je vezalo dolgo pristrčno prijateljstvo. Koliko se je pri njem naučil, najbolj dokazuje pismena Griesbacherjeva pohvala: »Mein lieber Don Kosto, Sie sind ja ein famoser Musicus! Schade, sehr Schade, dass Sie Ihren Beruf als Musiker mit dem geistlichen Stande verwechselt haben!«

Ali treba nam je dobrih in plemenitih duhovnikov v sedanjih časih. In takšen je baš Don Kosto! Koliko dobrih del je storil samo za časa svojega bivanja na Kuni, kjer je nad 10 let brezplačno poučeval mladino v petju, igratih, instruiral gimnazijce in dajal lekcije na klavirju. Ko je odšel v Janjino, je staro in mlado jokalo za njim.

Don Kosto je velik prijatelj vseh lepih umetnosti: ljubi glasbo, slikarstvo (njegov salon diči nebroj nabožnih in pokrajinskih slik) in literaturo. Je zelo popularen govornik in velik humorist. Nobena stvar ga ne spravi s tira; enako vesel je, če dobi plačilni nalog od davkarije, v katerem primeru pravi: Kaj se hoče — vsakdo mora živeti! ali pa če dobi kako pošiljko od svojega predobrega brata Bogumila iz Žirov, kar redno podeli med siromašne farane. Kakor g. Bogumil je tudi on zelo gostoljuben in darežljiv, kajti niti skorjice kruha ne more sam pojesti.

Bil sem priča, ko ga je siromak zaprosil za par čevljev, in kar gladko se je sezul ter mu podaril edino obuvalo, ki ga je imel. Na mojo pripombo in vprašanje, če ve, da se je obuvalo podražilo, mi odvrne, da je v tem primertu siromak še bolj potreben, da ga obuje!

Obiskov — po večini siromašnih — ima dnevno nad 30. Vsakemu pomaga z darom, nasvetom in lepo besedo. Pozna ga vsa Dalmacija kot velikega prijatelja in podpornika siromakov. A tudi on pozna vsakega po imenu in priimku, četudi ga je videl samo enkrat v življenju. Njegov spomin je fenomenalen, zato pa je v pravem pomenu besede poliglot, ker obvlada perfektno kar pet jezikov.

Vem dobro, da me bo za to mojo indiskretnost blagi Don Kosto o prvi priliki, ko mu pridem pred oči, »za ušesa potegnili«, kajti ni mu draga hvala, toda molčati ne morem, ker sem bil sam priča njegovih neštetihi dobrot in ker sem tudi jaz participiral z obdarovanci, kar naj mu Vsemogočni obilo poplača!

Anton Grum.

Oglasnik za cerkveno in svetno glasbo.

Josip Kenda: **Mašna pesem** za mladino na besedilo Gr. Malija. Maša ima sedem delov. Na koncu dobimo kot dodatek še en »V zakramentu«, ravno tako za mladinski zbor. Kenda ima svoj že ustaljen način glasbenega mišljenja in izražanja. Glasba mu gladko teče, skladbe so tudi oblikovno lepo zaokrožene, modulacije so dosti naravne. Kakih neokretnosti skoraj ne dobimo v tej maši. Samo en pomislek imamo. Maša bo splošno previsoko pisana. Skoraj v vseh delih, razen pri Svet, pri Jagnje božje in deloma pri Darovanju, se prvi sopran neprestano vzpenja do visokega »g«. V pristopu na pr. takoj v prvem taktu. V »Zakramentu« pa piše skladatelj v izpostavljeni legi celo visoki »a«. Sem ter tja zadene tudi mladinski zbor visoke tone, če so dobro pripravljeni; če jih je pa le preveč, mlada grla odpovejo. Po mnenju podpisane bo maša za mladinski zbor prenaporna. Pač bi jo pa lažje izvajal izvežban ženski zbor, ki tudi višje lege prenese. V takem zboru bi jo veljalo slišati. **M. Tome.**

L. Mav: **Tri obhajilne** za moški zbor. Cena 4 din. Vse pesmi bodo dobro zvene. Skladatelj se spretno izogne prenatrpanosti, ki je posebno moški zbor ne prenese. V drugi pesmi, ki se začne »kakor koral« enoglasno, v začetku ne bi škodila lahka spremljava. **M. Tome.**

Danilo Cerar: **V hišo božjo smo prispeli.** Štiri mašne pesmi za mešani zbor. Cena 6 din. Pesmi so zelo preprosto pisane. Vsak akord je tako postavljen, da si ga nič drugače ne želimo. Le tretja skladba v sredini ne zadovolji zaradi modulacije oziroma ne-modulacije. Nehote se mi pri teh skladbah vsiljuje primera iz slikarstva: pred seboj imam dovršeno fotografijo in preprosto, z roko delano sliko. Vendar mi druga bolj ugaja, ker zasledim v njej vsaj nekaj osebnih potez slikarja, dočim je fotografija zame dokaj mrtev izdelek. Tudi v Cerarjevih skladbah bi želeli, da bi položil skladatelj vanje vsaj nekaj več osebnosti. Tudi take kot so, jih bodo izvajali, a prav zaživele ne bodo. **M. Tome.**

Franc Premrl: **Pozdrav božjemu Detetu.** 6 božičnih pesmi za mešan zbor. Cena 12 din. Zbirki sta priložena še dva božična odpeva za litanije, ki staneta posebej 1 dinar. Pesmi so glasbeno dobro izdelane. To velja zlasti za krajše, kitične skladbe. Manj bo zadovoljila tri strani obsegajoča št. 3 (Roža božična), ki bi jo bilo treba zagrabit od čisto druge strani; zaradi motivične in ritmične enoličnosti sedaj nekoliko utruja. — Tudi oba odpeva sta prav lepo pevna. V splošnem bi pa veljala pri teh pesmih ista opomba kot za Cerarjevo zbirko: več osebnosti! **M. Tome.**

Makso Pirnik: **Mladinski zbori.** Ljubljana 1939. Izdalo društvo pevovodij mladinskih zborov v Slov. Konjicah kot tretji zvezek svojih letnih publikacij. Cena 20 din. Pirnik se do sedaj, kolikor morem trenutno vedeti, ni posvečal naši narodni pesmi. Poznamo ga sicer kot izrazitega skladatelja v sodobnem duhu pisanih mladinskih zborov; v tej zbirki se nam je pa predstavil s petimi priredbami narodnih pesmi. Zaradi jasnosti moram takoj pripomniti, da to niso nikake »harmonizacije«, s kakršnimi so nam postregli skoraj do malega vsi dosedanji prirejevalci narodnih pesmi. Tudi niso te skladbe tiste vrste, kot smo jih baš zadnja leta dobili lepo število: da namreč skladatelj vzame melodijo narodne pesmi kot osnovno misel, ki mu služi za motivičen material daljše skladbe. O tematičnem delu tukaj skoraj ne moremo govoriti, kakor tudi ne o izrabi modulacijskih možnosti. Skladbe so dosledno diatonično grajene; v celi zbirki zasledimo komaj na dveh, treh mestih kak kromatičen ton, ki ni že obsežen v predpisanem tonovem načinu. Celó na mestih, kjer prenese Pirnik melodijo izrazito na dominantno (str. 10 in še kje drugje), se giblje njen proti-glas v toniki. Kljub zunanji preprostosti in kljub skromnim izraznim sredstvom so te skladbe po občutju izrazito sodobne tvorbe. Glasovi se gibljejo tako samostojno, da že dvo-glasen stavek kaj izvirno zveni. Dobimo pa tudi peteroglasno priredbo (Pojdaj v rute). Zapisi melodij so razen ravnokar omenjene pesmi novi ali vsaj manj znani. Zbirko naprednejšim mladinskim zborom priporočamo. **M. Tome.**

Peter Lipar: Šest zborov. V zbirki sta po dva mladinska, dva moška in dva mešana zbor. Pirnik in Lipar sta izšla iz iste šole (prof. Osterc), vendar kažeta v skladbah kaj različne, včasih celo nasprotno poteze. Pirnik ima nekam asketsko umirjen slog, Lipar je pa v vsakem oziru nemiren: v melodiji rad uporablja velike skoke, ritem ima zapleten, dolge notne vrednosti hitro menjava s kratkimi, modula-cijski okreti so hitri in včasih tudi zelo drzni; slog skoraj bolj sliči instrumentalnemu kot vokalnemu. S te strani skoraj vzbuja pomisleke. Seveda dobimo tudi pri Liparju mesta, za katera gornje označbe ne držijo; v splošnem so pa ti kriteriji zanj značilni. Zeleli bi, da bi mogli te pesmi, ki stavljajo na pogled izredne zahteve na zbor, kdaj tudi dejansko slišati. Čisto objektivna sodba bi bila šele potem mogoča. M. Tome.

Zenili se bomo. Opereta v enem dejanju. Besedilo spisal Limbarski, uglasbil Danilo Cerar. Dejanje operete je kaj preprosto: vdovec Zemljak, že precej pri-leten mož, bi se rad na novo oženil. Oči vrže na sosedovo hčer Ančko. Da bi se do-menil z njo, pošlje ponjo svojega sina Lojzeta, ki je pa že tudi z Ančko v besedi. Po-govor se suče tako, da ga razume stari Zemljak po svoje, Lojze in Ančka pa po svoje. Ni težko uganiti, kakšen je konec; mlada srca se kmalu znajdejo skupaj. Zemljaku ne preostane drugega, kot da dá Ančki in Lojzetu svoj očetovski blagoslov. — Preprosta kot zgodba je tudi glasba. Opereta ima samo štiri osebe; poleg omenjenih treh nastopi tudi Zemljakova sestra Marijana. Osebe nastopajo vsaka zase, nekajkrat se pa združijo v dvospev, v trospev in na koncu v četverospjev. Spremljava tudi ni težka, izvaja se končno lahko tudi na harmoniju. Za predpusni čas bo spevoigra za spremembo kar dobrodošla. M. Tome.

Breda Šček: Sveta noč. 11 božičnih pesmi za mešani zbor. Cena 20 din. Na besedila različnih pesnikov je zložila marljiva skladateljica te pesmi, ki skušajo iz-ražati božično občutje. Med one, ki to razpoloženje najbolj zadenejo, bi štel št. 1 in št. 9. Prednost bi dal št. 9, ki je tudi glasbeno morda najbolj dovršena skladba v zbirki, dočim je št. 1 glasbeno šibka: deklamacija besedila ni posrečena, tudi ritmičnega ravno-vesja ne najde, tako da zapusti v poslušalecu vtis nemirnega doživljanja, dočim bi od božične pesmi pričakovali ravno nasprotno. Druge so glasbeno več ali manj neoporečne. Vendar ne bi škodilo, če bi skladateljica bolj tenko prisluhnila posameznim mestom in jih pridno opilila. Vedeti moramo namreč, da se obdržijo le tiste skladbe, ki so do podrobnosti izdelane. Vse drugo je blago, ki se trenutno izvaja ali ne izvaja, trajnejše vrednosti pa nima. M. Tome.

Breda Šček: Vojaški boben. 13 narodnih pesmi za troglasne mladinske zборе. Cena 20 din. Pesmi so prirejene v lahkem slogu in ne bodo delale težav niti zborom, ki niso posebno izvežbani. Napevi večine pesmi so že splošno znani, nekaj jih je pa tudi podpisanemu neznanih, tako n. pr. št. 5, 7, 10 in 11. Pesmi bodo dobro zvenele. Motijo nekatere, najbrž tiskovne napake: v št. 3 naj bodo v drugi vrsti v gornjih gla-sovih vseskozi trece. Isto bi veljalo za št. 6 v prvi vrsti in v sredini druge. V št. 8 naj bo v drugi vrsti šesti par terc fis-a, ne h-dis. Zbirko mladinskim zborom priporočamo. M. Tome.

Staroslovenska misa u čast bl. Nikole Tavilića, mučenika-franjevca, za 2 jednaka ili 3—4 nejednaka glasa uz orgulje uglazbio O. Fr. Bernardin dr. Sokol. Zagreb, 1939. Dozvolom crkvene i redovne vlasti. — Hrvatski, tudi Slovenecem dobro znani skladatelj dr. Sokol je skladateljsko neprestano delaven. Leto za letom pošilja v svet nove zbirke svojih del. Staroslovenska maša, ki jo je pravkar izdal, izpričuje močno skladateljsko osebnost z vedno svežo iznajdljivostjo, današnjemu času primerno glasbeno govorico in popolno izvežbanost v glasbeno-oblikovnem oziru. Skladba teče jako živahno, melodično mikavno, harmonično izredno pestro — ponekod zelo hro-matično — bogato in napeto, oblikovno lepo zaokroženo, vzorno urejeno. Pevski in orgelski del sta pisana v enem samem sestavu, a dosti pregledno. Skladba je svoje vrste mojstrovina, učinkovita, za študij kakor tudi za izvajanje vsega priporočila vredna. St. Premrl.

Franc Blažič: *Križev pot »Sveta Mati, to te prosim«* za mešani zbor. Ta križev pot ima — kakor običajni — uvod in 14 kitic besedila. Skladba je preprosta, lahka, a ima svojo vrednost. Priporočamo jo. St. P.

Dr. Francè Kimovec: *Pri jaslicah*, Božična kantata, Dvospev za tenor in bas (sopran in alt) ali samospev za tenor (sopran) z orglami. — Skladba, ki so jo razni pevci in pevke že večkrat z užitkom in uspehom prepevali, je za minuli božič izšla v tisku. Mično, blaženo veselje pastircv pri jaslicah je v tej skladbi zelo lepo podano. Preprosta, jasna, a toplo in v posrečenih variantah se razvijajoča melodija je za petje kar moč ugodna in hvaležna. Orgelsko spremljevanje je živahno razgibano ter harmonično pestro. Skladatelj si je v teku mnogoletnega skladanja izklesal svoj lasten značilen slog, ki ga tudi v tej skladbi ne more zatajiti. Skladbo zelo priporočamo. Na 4. strani je pridejana stara slovenska božična *»Otroci, veselje«*. Pesem je ena tistih, ki imajo — kot svojčas večkrat godala — skoro na vsakem mahu po dve noti. Glasbeno vzorno oblikovan napev je dr. Kimovec spretno in slogu primerno harmoniziral. Obe skladbi sta od škof. ordinariata odobreni. St. P.

Neoskrunjenoj. Sv. I., II., III. Pjesme za jedan ili više glasova uz orgulje-harmonium. Uglazbio O. Fr. Bernardin dr. Sokol, franjevac, Zagreb, 1939. Dozvolom crkvene in redovne vlasti. — Te Marijine pesmi v čast Brezmadežni so zložene pretežno za dva enaka glasa ali za enoglasno petje z orglami. Dvema glasovima je včasih dodan še tretji, nižji glas, ki skladbo pevsko dopolnjuje in prijetno kontrapunktira z zgornjima dvema. Tovrstne skladbe so *»Sva si lijepa«* v I., II. in III. zvezku; jasne, zadnji dve v klasičnem slogu, vse tri zelo pevne in ne težke. Dvoglasne so zložene večkrat v prijazno ljudskem tonu, nekatere so pa bolj resne in svojevrsne. V spremljanju se skladatelj rad poslužuje polnih, nasičenih akordov in figuracij, dočim pesem *»Vsa si lijepa«* — drugo na to besedilo v II. zvezku — zloženo v koralnem duhu, tudi preprosto, dosledno samo štiriglasno harmonizira. V dvoglasnih pesmih tu in tam nastopajo vzporedne oktave med pevskim altom in basom v orglah, kar več ali manj moti. Prva pesem v I. zvezku *»Kraljice bez grijeha«* je zložena za tri do štiri enake glasove ali za štiri- do peteroglasni mešani zbor z orglami tako, da nastopi glavna melodija najprej v tenoru samem, potem v polnem zboru s prvo varianto sklepne fraze — to obakrat v B-duru — tretjič v H-duru z dvignjeno in še krepkejšo varianto pri sklepu. Ta pesem je gotovo najtežja med vsemi in zahteva tudi več dobrih in zanesljivih pevskih moči kot druge. St. P.

P. Bernardin dr. Sokol: *Hrvatsko selo*. Br. 61 in br. 62. V teh dveh zvezkih skladatelj nadaljuje svoje moške in mešane zборе. Nekaj je težjih, daljših, nekaj lažjih in krajših. Pogosto je uporabljen ritmično več ali manj prosti recitativ. V harmoničnem pogledu naletimo ponekod, n. pr. v moškem zboru *»Na Orlju gradu«*, na izredno hromatično pestrost, splošno pa pogosto na mnogoglasje, ki večkrat doseže že šest in še več glasov. Zelo jasno, harmonsko manj natrpano in oblikovno lepo zaokroženo je zložen mešani zbor *»Prvome voću«* v 62. zvezku. Zanimiva je narodna iz Velaluke na Korčuli *»U jaruli rožmarin zeleni«*, izredno preprosto, a dobro in hvaležno prirejena. Zbirki priporočamo. St. P.

Razne vesti.

Novi grobovi. Pri Devici Mariji v Polju je umrl 20. novembra organist in posestnik Franc Učakar. Bil je tudi izvrsten pletar. — V Sostrem pri Ljubljani je umrl 17. oktobra organist Janez Gašperšič. Izvrševal je tudi mizarско obrt. — Na Dobravi pri Podnartu je umrl župnik Jožef Rogelj, vnet Cecilijanec. — V Ljubljani je preminul 7. novembra 1939 g. Ivan Černič, zastopnik Vzajemne zavarovalnice in hišni posestnik. Bil je tudi vnet in zelo dober cerkven pevec-basist, odločen katoliški mož. Naj počivajo v miru!

Prošnja. Župnik Viktor Čadež, Mekinje, p. Kamnik, namerava izdati še eno zbirko starih božičnih in velikonočnih pesmi slovenskega izvora. Če bi kdo imel še

kako tako neobjavljeno, v cerkvenem duhu zloženo pesem, se vljudno naproša, da jo proti nagradi pošlje na gornji naslov. Rešimo narodno blago, kar se ga da še rešiti!

V **Ijubljanski stolnici** se je 8. decembra 1939 prvič izvajala dr. P. Bernardin Sokolova Missa »Gaudens gaudebo« za mešani zbor in orgle, 10. decembra z orkestrom in orglami. Maša je zložena na začetni motiv koralnega introita za praznik Marijinega brezmadežnega spočetja. Delo, ki smo ga svojčas v »C. GL.« že ocenili, je svojevrstno, resno, a vendar prikupno, ponekod prav veličastno in vredno študija ter izvajanja. Maša je dosegla lep uspeh.

Na **Glasbeni akademiji v Ljubljani** so bili imenovani za redne profesorje: Julij Betetto, ravnatelj konservatorija, msgr. Stanko Premrl, ravnatelj stolnega kora in honorarni učitelj konservatorija, in prof. Anton Trost. Za upravnega ravnatelja Glasbene akademije je bil imenovan ekonom Narodnega gledališča Karel Mahkota.

Dosedanji dolgoletni župnik v Rátečah g. konz. svetnik Josip Lavtižar, znani skladatelj in pisatelj, je po 64 letih dušnopastirskega delovanja stopil v zasluženi pokoj. Ráteška občina ga je o tej priliki izvolila za svojega častnega člana. G. svetniku želimo v pokoju še mnogo zdravih in srečnih let.

G. Alojzij Mihelčič, zaslužen slovenski skladatelj, ravnatelj Vzajemne zavarovalnice v Celju, bivši celjski župan in podpredsednik Narodne skupščine, je postal senator. Prav iskreno čestitamo.

Ljubljanska opera je izvajala v novembru novo naštudirano Mozartovo Figarovo svatbo, v decembru pa Foersterjevega »Gorenjskega slavčka« v izvorni, deloma od prof. Jeraja izpopolnjeni obliki, in d'Albertovo »Nižavod«.

Slovenska pevka gospa Bernot-Golobova je na intimnem nastopu v Rimu pokazala velik napredek v obsegu glasu, ki si ga je izdatno razvila v višjih legah, ter v splošnem podajanju, ki je postalo še bolj prepričevalno in zrelo.

Hrvatska operna pevka, znana umetnica Zinka Kunčeva je končoveljavno odpotovala v Ameriko, kjer je sedaj stalno nameščena na newyorški operi.

Profesor ljubljanskega konservatorija **dr. Dragotin Cvetko** je 18. decembra predaval v Sofiji o glasbeni kulturi pri Slovencih.

Slovenski tenorist g. Slavko Lukman se je vrnil iz tujine, kjer je priredil vrsto koncertov slovenske pesmi. Pel je na Holandskem v Amsterdamu, Rotterdamu, Haagu in drugih mestih.

O akustiki prostora je predaval v Ljubljani v decembru 1939 dr. ing. Venče Koželj.

Lojze Mavov Božični šopek Jezusu za mešani zbor in orgle je izšel v 4. natisu. Cena 6 din.

V **Mariboru** so izvajali Risto Savinovo narodno opero »Lepa Vida«.

Hrvatski skladatelji, do sedaj člani Udruženja jugoslovanskih glasbenih avtorjev (Ujma), so ustanovili lastno Hrvatsko avtorsko društvo (HAD). Slovenski glasbeni avtorji ostanejo še dalje včlanjeni v dosedanjem društvu, skupno s skladatelji belgrajske skupine.

Prosvetno društvo v Belgradu je priredilo 2. decembra 1939 Prešernov večer. Spored je obsegal poleg drugega tudi več pevskih točk. Nastopil je pevec Franc Bratuž z dvema samospevoma in društveni kvintet pod vodstvom g. Josipa Janežiča s tremi zbori.

Hrvatski skladatelj dr. Božidar Širola, upravni ravnatelj zagrebške državne Glasbene akademije, je obhajal 20. decembra 1939 petdesetletnico rojstva. Hrvatska Sveta Cecilija je ob tej priliki objavila v svoji 4.—5. številki l. 1939 o Širolu in njegovem glasbenem delu daljšo razpravo iz peresa dr. Antuna Goglie. Jubilantu iskreno čestitamo.

Skladatelj Josip Vlach-Vruticky, po rodu Čeh, dirigent Filharmonije v Dubrovniku, je zložil »Missa jubilaris«. Delo je dobilo nagrado v Olomucu.

Na Trsatu je umrl jeseni l. 1939 bivši organist pri oo. kapucinih na Reki in vnet cerkveni glasbenik g. Emil Vidrih. Natančnejših podatkov o njegovi smrti dosedaj žal še nismo mogli dobiti. Naj počiva v miru!

Srbsko pevsko društvo in glasbena šola »Mokranjac«, ki jo vodi Slovenec g. Ivan Rupnik, je obhajalo v decembru 25letnico svojega obstoja. Jubilej so proslavili s koncertom.

1010 letnico smrti sv. Vavlaava so proslavili v Pragi s svetovavlaavskim tednom. Proslava se je pričela 23. septembra 1939 in je trajala do 1. oktobra. Odprta je bila razstava »Sveti Vavlaav in Praga«. Sledilo je predavanje o sv. Vavlaavu in njegovi dobi. Na stolpu starograjске mestne hiše je pevski zbor zapel svetovavlaavske korale. V stolnici na Hradčanih je kardinal Kaspar slovesno pontificiral. V prostorih Češke akademije je predsednik dr. Šusta imel slovesen govor. Na kraljevski Vinohradih so dali premiero svetovavlaavske predstave dr. I. Porte. V Smetanovi dvorani se je vršil slavnostni koncert, pri katerem je V. Talich dirigiral izvajanje Smetanove »Moja domovina«. Opero o sv. Vavlaavu pripravlja češki skladatelj V. K. Nemec v čeških Budjevicah.

Predsednik češke Akademije znanosti in umetnosti, častni doktor Karlove univerze, skladatelj-mojster Jožef Bohuslav Foerster je obhajal 30. decembra 1939 osemdesetletnico rojstva. O tej priliki je izšla v šolski založbi za Češko in Moravsko Foersterjeva čitanka, ki opisuje njegovo življenje in delovanje. — Pred Foersterjevo čitanko so izšle že: Smetanova, Dvořakova in Fibichova čitanka. — Mojstru J. B. Foersterju tudi »Cerkveni Glasbenik« k jubileju iskreno čestita.

Novo, monumentalno celotno izdajo Palestrinavih skladb pripravlja znameniti rimski glasbenik msgr. Rafael Casimiri. Izdaja bo obsegala 34 zvezkov v moderni notaciji. Skladbe bodo urejene v kronološkem redu. Prvi zvezek obsega 7 maš. — Zelo poučen članek o tej novi (tretji) izdaji Palestrinavih del je objavila hrvatska Sveta Cecilija v 1. številki 1939. Članek je napisal Albe Vidaković, Rim.

Novo celotno izdajo J. S. Bachovih orgelskih del je oskrbela pariška knjigarna S. Borneman. Izdajo je priredil in izvajanje del pojasnil Marcel Dupré, profesor na Narodnem konservatoriju v Parizu. Vsa Bachova orgelska dela so porazdeljena na 12 zvezkov. V prvih šestih so preludiji, fuge, fantazije, tokate, sonate, 3 koncerti in ostale različne skladbe. Drugih šest zvezkov obsega korale. Vsak zvezek ima predgovor v francoskem, angleškem in nemškem jeziku.

Cerkvene skladbe za godbo na pihala. Ivan Oevirkove velikonočne pesmi (6), ki so izšle l. 1905 za mešani zbor, se dobe v priredbi za pihala. Cena za celo godbo 50 din. Naročajo se pri skladatelju Ivanu Oevirku v Sisku, Hrvatska banovina.

TO IN ONO.

Zanimiva sodobna orgelska dispozicija. Nemška orgelska tvrdka Furtvängler & Hammer v Hannoveru je napravila l. 1932 orgle za cerkev sprave (Versöhnungskirche) v Leipzig-Gohlis po sledeči, od prof. Güntherja Ramina sestavljeni dispoziciji:

I. manual (Hauptwerk)

1. Kvintaten 16'
2. Principal 8'
3. Pojoči burdon 8'
4. Lesena flavta 8'
5. Kvinta 5½'
6. Cevna flavta 4'
7. Oktava 4'
8. Oktava 2'
9. Mikstura 6—8 vrstna (2')
10. Trobenta 8'

II. manual (Oberwerk)

1. Burdon 16'
2. Principal 8'
3. Nachthorn 8' (odprt)
4. Blockflöte 4'
5. Prestant 4'
6. Kvinta 2½'
7. Gozdna flavta 2'
8. Sifflöte 1'
9. Akuta 4 vrstna (1½')
10. Krummhorn 8'

III. manual (Brustwerk) v žaluzijah

1. Ranket 16'
2. Bärpfeife 8'
3. Trichterregal 4'
4. Švicarska flavta 2
5. Solo kornet 3—5 vrsten (8')
6. |
7. | vacat
8. |

Pedali

1. Principalni bas 16'
2. Burdon 16'
3. Cevna flavta 8'
4. Oktava 8'
5. Oktavni bas 4'
6. Nachthorn 2'
7. Pedalna mikstura 5 vrstna
8. Pozavna 16'

Vseh registrov je 33. Trije se morda še dodadó. Traktura električna in električni pogon. 4 proste kombinacije. Sistem s sapnicami na smučih. Manuali imajo po 56 tipk od C—g''', pedal 30 tipk od C—f'.

Značilna je ta orgelska dispozicija po tem, da uporablja samo *principale*, *burdone* in *flavte*, *aliquote* in *jezičnike*; popolnoma pa opušča vse režeče spremene. Vsak manual ima po en 16' register, vsak seveda različnega. Osemčevljski registri so v manualih zelo skopo zastopani. Zato pa imamo toliko več *aliquotov*: v manualih dve kvinti (prvo spadajočo k 16', drugo k 8' osnovnemu registru), pet 4' registrov, tri 2', en 1', in končno še miksturo, kornet in akuto (ostro miksturo s *terco*: g e' e' c'). V pedalu pa tri 16' registre, dva 8', enega 4', enega 2' in miksturo. Jezičniki so: *trobenta*, *ranket*, *Bärpfeife*, *Trichterregal*, *Krummhorn* (tihi rog kot nekaj mehak jezičnik) ter *pozavna*.¹

Na teh svojevrstnih orglah je Werner Buschnakowski, organist gori omenjene cerkve, priredil od 11. septembra 1938 do 4. junija 1939 20 večernih koncertov in izvajal na njih vse *Johann Sebastian Bachove* orgelske skladbe: preludije, fuge, tokate, sonate, koncerte, fantazije, partite, kancone, pastorale, arije, trio-igre, korale in pasakalijo v C-molu. Zares velikansko in imponujoče delo!

St. P.

¹ Tudi pri nas na Slovenskem stremimo zadnji čas zlasti glede *aliquotov* vedno bolj v to smer. Režeče registre pa imamo še vedno radi in zelo radi, kar se javlja zlasti v pogostem disponiranju registrov: *Vox coelestis*, koncertne viole, fugare, ne glede na druge bolj navadne in normalne kot so: *eolina*, *salicional*, *gamba* itd. Morda je prav tako, da se držimo srednje poti.

V Nemčiji pa je orgel kakršne so gori opisane, že precej.

DAROVI ZA »CERKVENI GLASBENIK«

G. Alojzij Stroj, stolni kanonik v Ljubljani, 60 din; po 20 din: g. Viktor Čadež, župnik v Mekinjah, g. Martin Košnik, organist v Cerknici; po 10 din: g. Jože Kelvišar, organist na Jesenicah, g. Ivo Cvek, organist in obč. tajnik v Lokah pri Zid. mostu, g. Franc Jeretina, organist v Zasipu, g. Mirko Bartol, ekspozit v Dravljah pri Ljubljani, g. Ivan Primožič, šolski upravitelj pri Devici Mariji v Polju, župni urad v Železnikih, g. Franc Požun, organist v Žužemberku, g. Nikolaj Pustinek, organist v Sevnici. Bog Vam obilno povrni!

NAŠE PRILOGE.

Današnja 1. in 2. glasbena priloga v obsegu osmih strani prinaša Rihard Orlovo Slovensko mašo za mešani zbor, deloma z orglami, v osmih spevih. Posamezni izvodi po 2 din se dobe pri upravi našega lista.

Izhaja kot mesečnik v dvojnih številkah. Cena listu z glasbeno prilogo vred 40 din, za dijake 25 din, za inozemstvo protivrednost 60 din letno. Uredništvo in upravnništvo: Pred Skofijo št. 12/L. — Odgovorni urednik lista in glasbene priloge in izdajatelj Stanko Premrl v Ljubljani. — Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).